

УИЛЯМ ШЕКСПИР
БУРЯТА
РОМАНС

Превод от английски: Валери Петров, 1976

chitanka.info

БУРЯТА^[0]

ДЕЙСТВУВАЩИ ЛИЦА

АЛОНЗО — крал на Неапол

СЕБАСТИАН — негов брат

ПРОСПЕРО — законен княз на Милано

АНТОНИО — негов брат, узурпатор на миланския престол

ФЕРДИНАНД — син на неаполския крал

ГОНЗАЛО — честен стар съветник на краля

АДРИАН, ФРАНЦИСКО — благородници

КАЛИБАН — див и уродлив роб

ТРИНКУЛО — смешник

СТЕФАНО — прислужник-пияница

КАПИТАН на кораб

БОЦМАН

МОРЯЦИ

МИРАНДА — дъщеря на Просперо

АРИЕЛ — ефирен дух

ИРИДА, ЦЕРЕРА, ЮНОНА, НИМФИ, ЖЪТВАРИ —
представяни от духове

ДУХОВЕ на служба при Просперо

Място на действието — първо на кораб в морето, после на
безлюден остров.

[0] Оригиналното заглавие на пиесата е „*The Tempest*“ — „Бурята“. Много от действащите лица носят смислови имена: „Просперо“ означава на италиански „щастлив, благоприятен“; „Калибан“ е по всяка вероятност анаграма на „канибал“. „Тринкуло“

произлиза от немското „trinken“ — пия; „*Миранда*“ — означава на латински „достойна за удивление“; „*Ариел*“ има древноеврейски произход (така се наричал един от ангелите на юдейската религия), но в пиесата явно се свързва с италианското „*aria*“ — въздух. ↑

ПЪРВО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

На кораб в морето.

Рев на буря. Гръмотевици и светкавици.

Влизат Капитанът на кораба и Боцманът.

КАПИТАНЪТ

Боцман!

БОЦМАНЪТ

Слушам, капитане! Как е?

КАПИТАНЪТ

Добре! Сбери матросите и им ревни две думи! Пипайте здраво или ще се разбием! Бързо! Бързо!

Излиза.

Влизат моряци.

БОЦМАНЪТ

Хайде, момчета! Живо, живо! Мъжката! Обирай топела^[1]! Слушай капитанската свирка!... Ти, можеш да духаш до пръсване, да има само вода за маневра!...

Влизат Алонзо, Себастиан, Антонио,

Фердинанд, Гонзало и други.

АЛОНЗО

Боцман, на теб разчитаме! Къде е капитанът? Дръж изкъсо хората си!

БОЦМАНЪТ

Стойте си долу, моля ви!

АНТОНИО

Къде е капитанът, боцман?

БОЦМАНЪТ

Не го ли чувате? Пречите ни да работим! Стойте си в каютите — само помагате на бурята!

ГОНЗАЛО

Добре, добре, успокой се!

БОЦМАНЪТ

Когато се успокои морето! Махайте се, ви казвам! Много ги е еня тези, ревящите, за кралските титли! По каютите! Тихо! Не пречете!

ГОНЗАЛО

Добре, но не забравяй все пак кой е на борда ти!

БОЦМАНЪТ

Никой, който да ми е по-мил от мене самия! Вие сте съветник в двора — посъветвайте стихииите, вдворете мир между тях и тогава ние няма да пипнем въже! Употребете властта си, хайде! А щом не можете, благодарете богу, че сте доживели до днес, и се пригответе в каютата си за бедата, ако ни е писана... Живо, момчета!... Махайте се, казах!

Излиза:

ГОНЗАЛО

Тоя негодник ми вдъхва надежда: явно, не е от тези, които могат да загинат в море — такъв обесник ще свърши непременно на въжето. Добра Фортуно^[2], само не променяй смъртта, която си му предназначертала! Вържи ни с неговото въже за котвата, защото нейното само няма да издържи! Ако не му е писано да умре на бесилка, лоша ни е работата!

Излиза заедно с другите пътници.

Влиза отново Боцманът.

БОЦМАНЪТ

Спусни стенгата! Живо! Още! Още! Да легнем на грота!

Вик отвътре.

Чума да ги тръшне тези кресльовци! Надвикват и буря, и команди!

Влизат отново Себастиан, Антонио и Гонзало.

Пак ли? Какво търсите горе? Или да вдигнем ръце и да се издавим? Искате да отидем на дъното, така ли?

СЕБАСТИАН

Язва да ти разяде гърлото, богохулнико лаещ, куче нечестиво!

БОЦМАНЪТ

Работете сами тогава!

АНТОНИО

Върви да се обесиш, пес неден, кучи син! Тебе, дързък кресльо, те е страх, че ще се удавиш, повече от нас!

ГОНЗАЛО

Гарантирам му, че няма да се удави, ако ще корабът ни да е крехък като орехова черупка и да пропуска като улична жена!

БОЦМАНЪТ

Дръж против вятъра! Против вятъра! Дай фока и грота! Към открито! Към открито!

Влизат отново — в мокри дрехи — моряците.

МОРЯЦИТЕ

Загубени сме! Корабът потъва! Молете се! Коленичете! Сбогом!

БОЦМАНЪТ

Нима със сухи устни да загинем?

Пие и предава на моряците бутилката.

Моряците излизат.

ГОНЗАЛО

В каютите си кралят и синът му
се молят вече — да вървим и с тях
да споделим молитва и съдба!

СЕБАСТИАН

Ще изгърмя от гняв!

АНТОНИО

Глупци пияни

отнемат ни живота! Тоз дърдорко
бих искал да го видя как се дави
пет прилива подред!

ГОНЗАЛО

И все пак той

на примка ще увисне, ако ще и
тук всяка капка да се закълне
срещу това и да отвори паст,
за да го глътне!

ГЛАСОВЕ (отвътре)

Загиваме!... Дечица, жено, сбогом!...
Прощавай, братко!... Господи, помилуй!

Боцманът излиза.

АНТОНИО

Да идем и умрем със своя крал!

СЕБАСТИАН

Да, трябва да си вземем сбогом с него!

Излиза заедно с Антонио.

ГОНЗАЛО

Сега давам хиляди квадратни мили море за три педи безплодна суша, само бурени и тръне! Да бъде волята небесна, но бих предпочел по-суха смърт!

Излиза.

[1] *Топсел* — тази дума, както и следващите в същата сцена „стенга“, „грот“, „фок“ са взети от моряшкия език и означават различни платна и части от мачти. ↑

[2] *Фортуна* (мит.) — римска богиня на щастието, случая и успеха; изобразявана е с рог на изобилието, изсипващ монети или с превързани очи, стъпила върху въртящо се колело. ↑

ВТОРА СЦЕНА

На острова. Пред пещерата на Просперо.

Влизат Просперо и Миранда.

МИРАНДА

Ако със своето изкуство, татко,
така сте разбунтували вълните,
смирете ги! Небето сякаш иска
да ливне чер катран върху морето,
но то, надигнало се до пастта му,
гаси във нея огъня! О, боже,
как страдах със нещастните страдалци!
Един прекрасен кораб (несъмнено
със благородни същества на борда!)
направен на трески! Ах, как отекна
в сърцето ми предсмъртният им вик!
О, бедните, издавиха се всички!
Да имах силата на някой бог,
източила бих вдън земя морето,
преди да глътне кораба и тези,
които бяха в него!

ПРОСПЕРО

Успокой се
и утеши доброто си сърце:
не е пострадал никой.

МИРАНДА

О, горките!

ПРОСПЕРО

Не е пострадал никой. Всичко туй
за тебе аз извърших, дъще моя,

за теб, съкровище, която още
си в неведение по туй коя си,
не знаейки аз кой съм, и че бил съм
друг Просперо, не бедният стопанин
на пещера и скромн твой родител.

МИРАНДА

Да зная повече, до днес не ми е
минавало през ум.

ПРОСПЕРО

От днес обаче
ще трябва да го знаеш... Подкрепи ме!
Вълшебната ми мантия сними!...
Почивай, моя сило чудодейна!...
Изтрий очи и успокой се, чедо —
туй бедствие, чиято грозна гледка
покъртила е твоето сърце,
от мен бе устроено тъй изкусно,
че косъм не е паднал от главата
на нито едного от тез, които
си чула да крещят и си видяла
да гинат сред вълните. Поседни
и слушай моя разказ!

МИРАНДА

Често, татко,
вий почвали сте го, но всеки път
сте млъквали и моите въпроси
безплодни сте оставяли с едно:
„Не, рано е.“

ПРОСПЕРО

Сега е вече време.
Минутата изисква твоя слух.
Внимавай, чедо! Спомняш ли си нещо
от времето, преди да заживеем

във тази пещера? Но как ще помниш —
ти нямаше тогава три години!

МИРАНДА

Разбира се, че помня.

ПРОСПЕРО

Какво точно?

Друг дом? Човеци други? Опиши ми
лице, предмет, каквото и да е,
впечатано във спомена ти!

МИРАНДА

Той е

напомнящ повече неясен сън,
отколкото действителност. Кажете,
възможно ли е някога, о, татко,
за мен да са се грижили във къщи
пет-шест жени?

ПРОСПЕРО

И повече, Миранда.

Но как могло е?... Още какво друго
съзираш в непрогледната бездънност
на миналото време? Щом си спомняш
неща, преди да дойдем тук, то трябва
да помниш как дошли сме?

МИРАНДА

Туй не помня.

ПРОСПЕРО

Преди дванадесет години цели,
Миранда мила, твоят татко беше
владетел на Милано...

МИРАНДА

Как? Нима
не сте ми вий баща?

ПРОСПЕРО

От твойта майка —
а беше тя самата добродетел —
аз знам, че съм. Баща ти беше, дъще,
Милански княз, а ти, едничка моя —
наследница на трона му.

МИРАНДА

О, боже,
коварство ли или небесна милост
оттам ни прати тук?

ПРОСПЕРО

И двете, чедо:
коварство ни прогони от Милано,
а провидението ни помогна
да дойдем тук.

МИРАНДА

Сърцето ми кърви
при мисълта за грижите, които
съм ви създала, без да пазя спомен
за всички тях. И после какво стана?

ПРОСПЕРО

Антонио, по-малкият ми брат
и чичо твой — представяш ли си, дъще,
да бъде брат тъй подъл! — тоз, комуто
аз тъй се доверявам, че му дадох
юздите на държавата (а тя
сред италианските държави беше
най-първата и Просперо тогава
бе първи княз и майстор недостигнат
в свободните изкуства), този брат,

когато аз властта си му прехвърлих
и вдълбочил се в тайните науки,
се отчуждих от двора си, коварно...
Внимаваш ли?

МИРАНДА

Внимавам, скъпи татко.

ПРОСПЕРО

Добре изучил хитрото изкуство
на едного молбата да приеме,
на друг да я отхвърли, тоз да спъне,
а оня да подтикне, неусетно
той стана господар на моя двор;
със нови хора той се обкръжи,
като едни замести, а пък други
душевно промени, и тъй, въртейки
ключовете на струните им, скоро
настрои ги да свирят по вкуса му
и като зъл бръшлян изпи мъзгата
на княжия ми ствол... Но ти не слушаш

МИРАНДА

Напротив, слушам!

ПРОСПЕРО

Чуй тогаз нататък:

Занемарил света и углъбил се
в усъвършенстването на ума си
(което би било за висша хвала,
ако не ме откъсваше от всичко),
разбудих аз в коварния си брат
зародиша на злото и тъй, както
от благ баща лош син се често ражда,
от моето доверие у него
се зароди двуличие, при туй
голямо като вярата, която

го бе извикала, а тя, уви,
бе в мене безгранична и безкрайна!
Тъй, станал господар, и то не само
на моите приходи, но и на всичко,
което може с власт да се изтръгне,
и той — като лъжеца, който сам
започва да си вярва на лъжата, —
понеже беше ме замествал дълго
със всички външни почести и форми,
внуши си, че е княз. И ден след ден
от властолюбие... Дали ме чуваш?

МИРАНДА

И глухият от разказа ви, татко,
добил би слух!

ПРОСПЕРО

И за да няма вече
преграда между ролята и него,
поиска той да стане титулуван
милански княз: на Просперо му стига
да княжества над своята библиотека;
държава той не може да владее!
И ето го, че с краля на Неапол
се свърза — толкоз алчен бе за власт!
васалска дан прие да му изплаща,
склони пред кралската корона своята
и хвърли тъй злочестия Милано —
за пръв път — в унижение!

МИРАНДА

О, боже!

ПРОСПЕРО

Какво поиска й доби в замяна,
чуй, дъще, и кажи: нима би могъл
така да действа брат?

МИРАНДА

Да мисля лошо
за майка ви, е грях. От благо лоно
и зли чеда се раждат.

ПРОСПЕРО

Да, и тъй,
неаполският крал — заклет мой враг,
слух даде на онуй, което брат ми
предложи му: срещу поклон васалски
и ежегодна дан да ме изскубне
от княжеството ми и да даде
тържествено прекрасния Милано
на чичо ти. И той във тъмна нощ,
набрал отряд предатели, отвори
вратите на Милано и сганта му
нахлу и ни отвлече в мрака — мене
и тебе плачеща!

МИРАНДА

О, грозна участ!
Не помня как съм плакала тогава,
но чувствам, че сега ще се разплача!
Очите ми се пълнят!

ПРОСПЕРО

Потърпи
и скоро ще узнаеш туй, което
ни предстои — без него моят разказ
би бил ненужен.

МИРАНДА

А защо не са ни
погубили веднага?

ПРОСПЕРО

С право питаш.

Повествованието ми поражда
такъв въпрос. Не дръзнаха, дете.
Народът ме обичаше тъй нежно,
че те се побояха да обагрят
ръцете си в кръвта ни, а покриха
с по-светли краски мрачното си дело:
със лодка те откараха ни, дъще,
на две-три левги^[1] от брега, където
ни чакаше гнил скелет от гемия
без мачти, без въжета, без платна,
напуснат и от плъховете даже;
на него ни оставиха да стенем
във отглас на ревящите вълни
и да въздишаме към ветровете
така, че те, въздишайки в ответ,
вредяха ни от обич!

МИРАНДА

Боже мой,
какво ли бреме съм била за вас!

ПРОСПЕРО

Ти беше херувимът, на когото
дължа живота си! Когато аз
талазите солях със пот и сълзи,
изтръгнати от трудностите, ти
усмихваше се, сякаш небесата
ти бяха влели крепкост, и таз твоя
усмивка ми подсилваше духа
сред мъките!

МИРАНДА

Как стигнахме до суша?

ПРОСПЕРО

По божа воля. Със вода, с храна

ни бе снабдил един човек, на име Гонзало, благородник от Милано. Той беше натоварен да ни прати на вярна смърт, но даде ни все пак обувки, дрехи, сечива, които послужиха ни после. Пак от жалост, понеже знаеше, че книголюб съм, снабди ме той със няколко от моите най-ценни томове, за мен по-скъпи от княжеството ми.

МИРАНДА

Да можех нявга
да срещна този мъж!

ПРОСПЕРО

Сега аз ставам.
Ти стой си тъй и свършека изслушай
на морските ни мъки: тук, на този
безлюден остров стигнахме и тука
под грижите ми ти разви се, както
не може туй да стане с твоите равни,
които имат повече възможност
за празни развлечения и нямат
наставници усърдни като твоя.

МИРАНДА

Дано ви награди за туй небето!
Но тъй като това ме мъчи още,
кажете, татко: по каква причина
развихрихте таз буря?

ПРОСПЕРО

Ще узнаеш
и туй накрай: по смайваща случайност
менливата Фортуна — сега вече
обикнала ме! — стори да доплават

на този остров моите врагове.
Чрез своята мощ на ясновидец аз
усетих, че в зенита ми сега
изгряла е звезда благоприятна,
която трябва смело да ухажвам,
защото, не успея ли да хвана
влиянието ѝ, оттук нататък
ще почне моят спад. Не питай друго!
Сънят унася те. Не се бори!
Добър е той! Отдай му се, Миранда!

Миранда заспива.

Ела насам, служителю мой леки!
По-бързо тук! Яви се, Ариел!

Влиза Ариел.

АРИЕЛ

Привет, могъщи господарю! Ида,
каквото пожелаеш да направя:
през огън да премина, да хвърча,
в морето да се гмуркам и да яхам
накъдрения облак. Заповядай!
Повелята ти чакат Ариел
и сонмът му от духове!

ПРОСПЕРО

Каж ми:

разбуди ли морето точно както
ти бях заръчал?

АРИЕЛ

До последна буква!

Връз кораба на краля връхлетях
и ослепих със ужас всичко живо

на борда — от носа му до кърмата,
навсякъде! Пращях на сто места
във също време; размножен, избухвах
по мачтите, въжетата, платната
и пак се сбирах. Мълниите ярки
на Юпитер^[2], предвестнички ужасни
на страшния му тътен, досега
не са били тъй бързи! Сам Нептун^[3]
от пукота на серния ми огън
изплаши се — видях да се тресе
тризъбецът в ръката му!

ПРОСПЕРО

Отлично,
мой пъргав дух! Оказа ли се някой
със разум толкоз твърд, че да запази
спокойствие в тоз хаос?

АРИЕЛ

Ни един!
Тъй бяха пощурели, господарю,
че вършеха нелепости, и всички,
със изключение на екипажа,
наскачаха в морето, предпочели
пред кораба, искрящ от моя огън,
пенливите талази. Със коса,
от страх настръхнала като тръстика,
синът на краля, Фердинанд, пръв скочи,
крещейки: — Пъкълът се е опразнил
и всичките му демони са тук!

ПРОСПЕРО

Добре, мой дух! И всичко туй, нали,
бе близо до брега?

АРИЕЛ

Съвсем до него.

ПРОСПЕРО

И всички отърваха се?

АРИЕЛ

Ни косъм

от тях не падна; дрехите им даже,
които — пълни с въздух — ги спасиха,
не са пострадали! Тъй както каза,
аз пръснах ги из острова на групи.
Сина на краля само отделил съм
в едно потайно кътче край брега,
където, сплел — така! — в печал ръце,
сега охлажда въздуха с въздишки.

ПРОСПЕРО

А с кораба, с моряците на него,
с останалите кораби, кажи ми,
какво направи?

АРИЕЛ

Корабът на краля
е невредим във залива, от който
веднъж, сред нощ, ме прати за роса
към непрестанно битите от бури
Бермудски острови^[4]; а екипажът
спи в трюма му, дълбоко упоен
от своя труд и моето вълшебство.
Останалите кораби, които
бях разпилял, отново се събраха
и порят Средиземното море
към родния Неапол с тъжни вести,
защото смятат си, че са видели
как флагманският кораб е потънал
със краля им във бездната.

ПРОСПЕРО

Дотук
си действувал отлично, но аз имам
за теб и друго. Колко е часът?

АРИЕЛ

Дванайсет мина.

ПРОСПЕРО

Два ще е най-малко.
Ще трябва пестеливо да хабим
минутите до шест.

АРИЕЛ

Как? Още труд ли?
Понеже ме използваш без почивка,
ще ти припомня, че дължиш ми нещо,
отдавна обещано.

ПРОСПЕРО

Как? Роптаеш?
Какво дължа ти?

АРИЕЛ

Свободата!

ПРОСПЕРО

Не!
Не може преди срока!

АРИЕЛ

Припомни си,
че служих ти усърдно, господарю,
не съм те лъгал, грешки не съм правил,
не съм се дърпал и не съм роптал,
и ти ми обеща да ми простиш
една година цяла.

ПРОСПЕРО

Ти, изглежда,
забравил си от що те отървах?

АРИЕЛ

Не съм!

ПРОСПЕРО

Май си! И трудно ти се вижда
да газиш тинестото морско дъно,
да тичаш по звънтящия бръснач
на Северния вятър, да се ровиш
във земните недра, когато те са
втърдени от студа!

АРИЕЛ

Не съм забравил.

ПРОСПЕРО

Ти лъжеш, недоволнико! Изглежда,
не помниш вещицата Сикоракса^[5],
която злост и старост бяха свили
на колело. Забравил си я!

АРИЕЛ

Не!

ПРОСПЕРО

Забравил си я! Откъде бе родом,
щом казваш, че я помниш?

АРИЕЛ

От Алжир,
могъщи повелителю.

ПРОСПЕРО

Нима?

Май трябва всеки месец да ти спомням
какво си бил, за да не го забравяш.
Отлично знаеш ти, че Сикоракса
накрая бе изгнана от Алжир
за нейните зло действия и магии,
чието споменаване потриса
човешкото ухо. Зарад едно
живота не ѝ взеха, тъй ли беше?

АРИЕЛ

Тъй беше, господарю.

ПРОСПЕРО

Тя, непразна,
с кръжила сини около очите^[6]
била е тук докарана на кораб
и изоставена. Ти, робе мой,
тъй както сам твърдиш, на нейна служба
си бил тогава, но понеже дух си
премного нежен, за да изпълняваш
повелите ѝ низки и престъпни,
не си се вслушал в нейните закани
и тя, в гнева си, с помощта на други,
от теб по-мощни духове те беше
заклещила в един разцепен бор,
където след дванадесет години
във страшни мъки те заварих аз;
зловещата старика бе умряла
и беше те оставила да стенеш —
същинско воденично кречетало —
без спиране. Този остров дотогава
не бе почетен от човешки лик
(като не смяташ палето петнисто,
с което тя окучи се — достойно
изчадие на вещица)...

АРИЕЛ

Говориш
за Калибан?

ПРОСПЕРО

За него, за кой друг?
За този Калибан, когото аз
държа на своя служба... Тъй че знаеш
в какви ужасни мъки те намерих.
Плача ти чули, яростните вълци
от жалост виеха; сърцата мечи
се стапяха от вопъла ти — мъка,
подходяща за грешниците в ада!
А нямаше я Сикоракса вече
да те измъкне. Моето вълшебство,
когато тук пристигнах и те чух,
разчекна бора и ти даде волност...

АРИЕЛ

И аз съм ти признателен за туй.

ПРОСПЕРО

...Но ропот ако чуя, ще разцепя
дъб възлест и във него ще те втикна
да виеш двайсет зими!

АРИЕЛ

Няма вече!
Прости ми, господарю! Отсега
ще върша всичко точно и покорно
ще слушам твоята воля!

ПРОСПЕРО

И на воля
аз скоро ще те пусна.

АРИЕЛ

Казвай! Искай!

Какво да правя? Само заповядай!

ПРОСПЕРО

Върви, превъплоти се в морска нимфа
и зрим бъди за себе си и мен;
за другите — невидим! Тръгвай бързо
и се върни веднага! Изпълнявай!

Ариел излиза.

Миранда, птиче мое, събуди се!
Добре поспа. Ресници повдигни!

МИРАНДА

О, мили татко, странният ви разказ
ме потопа в таз дрямка.

ПРОСПЕРО

Отхвърли я!

Ела да поговорим с Калибан,
макар че тоз мой роб до днес не ми е
отвърщал със любезност.

МИРАНДА

Той е звяр!

Не мога да го гледам!

ПРОСПЕРО

И все пак

за двама ни е той необходим:
дърва ни носи, огъня кладе,
услуги върши много... Калибане!
Къде си, робе? Буцо кал, къде си?
Не чуваш ли?

КАЛИБАН (отвън)

Дървата са ви вътре!

ПРОСПЕРО

Ела, ти казвам! Викам те за друго.
Излизай, охлюв!... Е?

Влиза отново Ариел, преобразен в морска нимфа.

О, дивен образ!
Мой пъргави, мой леки Ариел,
изслушай ме!

Шепне в ухото му.

АРИЕЛ

Ще бъде, господарю!

Излиза.

ПРОСПЕРО

Хей, уроде, посят от сатаната
в порочната ти майка! Казах, идвай!

Влиза Калибан.

КАЛИБАН

Де колкото увреждаща роса
е сбрала майка ми с перо от гарван
над гибелни блата, дано ви ръсне
и двамата! Със ален мор дано
ви лъхне югозападният вятър
и цели ви изприщи!

ПРОСПЕРО

За това
знай, тази нощ ще те измъчват гърч
на мишците и болки, от които
дъхът ти ще запира; таралежи
през цялото си разрешено време
ще те бодат, додето те направят
на пчелна пита, и от всяко тяхно
убождане ще те боли като
от жило на пчела!

КАЛИБАН

Кога да ям?
Тоз остров аз го имах по наследство
от Сикоракса, майка ми, а ти
ми го отне! Когато дойде тука,
ме галеше и беше мил към мене,
малинов сок ми даваше да пия
и ме научи как да назовавам
голямото и малкото светило,
които се редуват на небето.
Обикнах те и ти показах всичко,
което е на острова: кой извор
е със вода за пиене, кой — солен;
коя земя добра е, коя — бедна.
Проклет да съм, задето го направих!
Дано подвластните на Сикоракса
пъпчиви жаби, прилепи, мухи
полазят ви! Аз, който бях си крал,
сега съм поданик единствен ваш.
Във таз скала запряхте ме, а вие
се ширите на острова ми!

ПРОСПЕРО

Млък!
Недей да лъжеш, робе, непоемащ
от доброта, а само от камшик!
Човешки аз отнасях се към тебе

и те държах във своя дом, додето
не се опита ти да изнасилиш
детето ми!

КАЛИБАН

Охо! Охо! Охо!
Да бях успял! Но ти я отърва!
Аз щях да ти заселя този остров
със калибанчета!

МИРАНДА

Слуга отблъскващ,
в когото от доброто не остава
следа дори, а всичките злини
попиват се изцяло! Аз от милост
заех се да те уча да говориш
и всеки час по нещо влагах в теб.
Когато своите мисли, ти, дивако,
не осъзнаваше, а като звяр
ръмжеше и квичеше, имена
на твоите желания аз дадох,
та друг да ги разбира. Но макар че
научи нещо, злата ти природа
те правеше съжител невъзможен
за хората и затова скалата,
в която по заслуга въдворен си,
е меко наказание за теб!

КАЛИБАН

Научихте ме на човешка реч
и ползата от туй е, че умея
да хуля и кълна! Червена чума
дано ви тръшне двамата, загдето
езика си ми дадохте!

ПРОСПЕРО

Млък, урод!

Донес дърва и бързо се завръщай
за още работа!... Ще вдигаш рамо?
Ако не слушаш моите повели
или ги изпълняваш неохотно,
ще ти натъпча костите със болки,
ще те накарам да ревеш така, че
и зверовете хищни да потръпнат,
щом чуят те!

КАЛИБАН

Не, моля те, недей!...

Настрани.

Ще трябва да го слушам — тъй могъщи
са неговите чарове, че може
да подчини на себе си и бога
на моята майка, Сетебос^[7]!

ПРОСПЕРО

Върви!

Калибан излиза.

Влиза отново — невидим — Ариел, който, свирец и пеец, води след себе си Фердинанд.

ПЕСЕН

*„Върху пясъците златни,
феи, елфи, бързо тук!
Със движения приятни
придружете всеки звук!*

Дайте си сега ръка,

*поклонете се така
и с целувката ви, ето,
стихва — гледайте — морето!
Колко свежа утринта е!
Нейде дворско куче лае...*

Припев от разни страни:

*Бау! Бау!
...и приплясва със крилата
петльо, вестник на зората!*

Припев от разни страни:

Кукуругу!“

ФЕРДИНАНД

Къде се раждат тези дивни звуци?
Във въздуха? Изпод земята нейде?...
Замлъкна. Туй е музика навярно
във чест на някой бог от този остров.
Когато край брега смъртта оплаквах
на своя татко, краля, тя долитна
над морските вълни и уталожи
гнева във тях и мъката във мене
със чара си. Последвах я, или —
по-право — тя притегли ме дотука,
но в миг заглъхна... Не, започва пак!

ПЕСЕН

„Дванайсет лакти под водата
гробът на баща ти скрит е:
чист корал са му ребрата,
бисер бял са му очите —
стана тялото му клето
скъпоценност във морето!
Чуй, звънят му в нежен рой
нимфите за упокой!

Припев от разни страни:

Дин! Дан! Дин! Дан!“

ФЕРДИНАНД

Туй помен е за моя скъп удавник,
не проста песен! Явно, че не е
от земен произход. Сега я чувам
над себе си!

ПРОСПЕРО

Реснистите завески
от своите очи вдигни, Миранда,
и ми кажи: какво съзират те?

МИРАНДА

Какво е туй? Навярно дух! О, боже,
оглежда се! Повярвайте ми, татко,
той взел е хубав вид. Но дух е, зная!

ПРОСПЕРО

Не дъще. Той се храни, спи, усеща
тъй, както ние с теб. Крушенец той е
от кораба и въпреки че носи
печата на скръбта — която е
молец за хубостта, — ти имаш право
да казваш, че е хубав. Своите близки
загубил е във бедствието той
и търси ги.

МИРАНДА

Аз бих могла да кажа,
че той е бог, защото нищо земно
тъй хубаво не знам!

ПРОСПЕРО (*настрани*)

Напредва, както
сърцето ми го иска. Ариел,
след два дни си свободен!

ФЕРДИНАНД

Несъмнено,
това ще е богинята, която
услаждаха тез звуци!... О, кажи ми
дали си жителка на този остров,
какво да правя в него и — най-важно,
макар да го поставям най-накрая —
девица ли си ти, или не си,
о, чудо?

МИРАНДА

Чудо — не; ала девица —
съм, вярвайте!

ФЕРДИНАНД

И моя роден говор!
О, небеса! Аз бих бил пръв сред всички,
да бяхме там, където се говори

на тоз език!

ПРОСПЕРО

А кралят на Неапол?
Какво ще правите, ако ви чуе?

ФЕРДИНАНД

Каквото правя и сега, учуден,
че вий го споменахте. Той ме чува
и туй ме прави скръбен: аз самият
съм кралят на Неапол. С тез очи,
които оттогаз не знаят отлив,
съзрях как царственият ми баща
загина в бурята!

МИРАНДА

О, боже мой!

ФЕРДИНАНД

С придворните си! Князът на Милано
с прекрасния си син^[8] загина също
пред моя поглед!

ПРОСПЕРО (*настрани*)

Князът на Милано
със по-прекрасната си дъщеря
те би опровергал, да беше време!
Едва видяха се, и размениха
любовни погледи... Ще литнеш скоро,
мой нежни Ариел, добре си действал!...

Към Фердинанд.

Две думи, господине! Вие май
уронвате честта си. Я, елате!

МИРАНДА

Защо му тъй говори той? Тоз момък
е третият човек, когото виждам,
и първият, от чийто лик гръдта ми
вълнува се! О, колко бих желала
баща ми да омекне!

ФЕРДИНАНД

Ако вий сте
девойка и сърцето ви не е
заето вече, аз ще ви направя
кралица на Неапол!

ПРОСПЕРО

Посмалете!
Две думички!

Настрани.

Плениха се взаимно,
но аз по пътя им ще сложа спънки,
че току-виж, от лекия успех
олекнала наградата им.

Към Фердинанд.

Стой!
Ще слушаш, казах! Чуждо име ти
си присвоил и тук си се промъкнал,
за да обсебиш този остров, който
е моя собственост!

ФЕРДИНАНД

Кълна се, не!

МИРАНДА

В тоз храм не може зло да обитава!
Лош дух ако живее в дом тъй хубав,
би трябвало добрите да му бъдат
съжители!

ПРОСПЕРО

Последвай ме! Ни дума!
А ти не се застъпвай за тогова!...
Лукав измамник! Ще ти окова
нозете за врата с верига тежка,
вода ще пиеш морска и ще гризеш
черупки речни, жълъдови чашки
и сухи корени! След мене!

ФЕРДИНАНД

Не!

На тез обноски ще се подчиня,
когато ме надвиете!

Измъква меч, но — омагьосан — се вкаменява.

МИРАНДА

О, татко,
недейте го осъжда тъй набързо!
Той честен е и храбър!

ПРОСПЕРО

Дъщерята
ще дава ум и разум на баща си?...
Нещастнико, прибирай туй, с което
замахваш, без да смееш да удариш
от гузна съвест! Хайде! С тази пръчка
аз мога да направя твоя меч
да дрънне на земята!

МИРАНДА

Татко, татко!

ПРОСПЕРО

Недей ме спира!

МИРАНДА

Аз ще отговарям!

Смилете се!

ПРОСПЕРО

Млък, казах! Още дума
и ще избухна. Повече дори —
ще те намразя! Гледай я ти нея,
ще ходатайства за един измамник!
За тебе други с лик подобен няма,
понеже си видяла само него
и Калибан, глупачко! Този тука,
сравнен със повечето от мъжете,
е същи Калибан, а те пред него
са ангели!

МИРАНДА

Тогава мойто чувство
е невзискателно и не мечтае
за друг, по-хубав!

ПРОСПЕРО (*към Фердинанд*)

Подчини се, казах!
Към детството аз мишците ти върнах
и те безсилни са!

ФЕРДИНАНД

Уви, така е!
Ума си чувствам свързан сякаш в дрямка.
Смъртта на татко, общата погибел,
безкрайната си слабост, тоз насилник,
комуто трябва да се подчиня —

туй всичко бих понесъл, ако можех
веднъж на ден от своята тъмница
да виждам тази прелест! Свободата
свободно да се шири по земята —
достатъчен просторът ще ми бъде
в такъв затвор!

ПРОСПЕРО (*настрани*)

Вълшебството ми действа!

Към Фердинанд.

Върви!

Към Ариел.

Отлично, Ариел!

Към Фердинанд.

След мене!

Към Ариел.

Чуй още нещо...

Шепне му.

МИРАНДА

Смелост, чужденецо!

Баща ми бе в речта си по-суров,
отколкото е всъщност. Непривичен
е този гняв за него.

ПРОСПЕРО

... И свободен
ще бъдеш ти като планински вятър,
но дотогава изпълнявай точно,
каквото казвам ти!

АРИЕЛ

До сетна буква!

ПРОСПЕРО (към Фердинанд)

Върви след мен!

Към Миранда.

Ни думица за него!

Излизат.

[1] *Левги* — мярка за дължина, равна на 4 километра. ↑

[2] *Юпитер* (мит.) — върховен римски бог, съответстващ на гръцкия Зевс; баща на боговете, небесен властелин. ↑

[3] *Нептун* (мит.) — римски бог на моретата, съответстващ на гръцкия Посейдон. ↑

[4] *Бермудски острови* — група малки острови в Атлантическия океан, прочути по Шекспирово време като опасно място за мореплавателите. В случая имаме една от географските волности на Шекспир; прекосявайки Средиземно море, флотът на неаполския крал се оказва близо до брега на Америка. ↑

[5] *Сикоракса* — името (в оригинала *Sycorax*) е с неясен произход: някои го свързват с гръцки корени, означаващи „свиня“ и „гарван“; други го извеждат от името на митологическата магьосница Цирцея. ↑

[6] „...с кръжила тъмни около очите...“ — сините кръгове около очите били считани по Шекспирово време за признак на бременността. ↑

[7] *Сетебос* — име, взето от едно съвременно на Шекспир описание на пътешествие, в което тъй се нарича „големият дявол на патагонците“. ↑

[8] „... князът на Милано с прекрасния си син...“ — по всяка вероятност небрежност на автора: за такъв син по-нататък в драмата не се споменава. ↑

ВТОРО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Другаде на острова.

Влизат Алонзо, Себастиан, Антонио, Гонзало, Адриан, Франциско и други.

ГОНЗАЛО

Недейте бърчи чело, господарю!
Със нас наравно имате и вие
причина да се радвате. Това, че
спасихме се, със много надтежава
над загубите ни. През ден се случва
търговци по море, жени моряшки
да губят нещо скъпо, а такава
небивало спасение, каквото
се падна нам, се случва на малцина
сред милиони. И затуй, кралю,
разумно претеглете не везните
утеха срещу скръб.

АЛОНЗО

Мълчи, Гонзало!

СЕБАСТИАН (*настрани, към Антонио*)

Приема утехата, сякаш е изстинала супа.

АНТОНИО (*настрани, към Себастиан*)

Но този отец-утешител няма да го остави на мира.

СЕБАСТИАН

Ей го, навива часовника на красноречието си. Сега ще издрънка.

ГОНЗАЛО

Ваше величество...

СЕБАСТИАН (*настрани, към Антонио*)
Един. Бройте!

ГОНЗАЛО
От скърбите щом правим капитал,
накрая получаваме?

СЕБАСТИАН
Печалба.

ГОНЗАЛО
Да, печал. И без „ба“! Казахте го по-умно, отколкото сте очаквал.

СЕБАСТИАН
Защото не съм очаквал чак толкоз ум от вас.

ГОНЗАЛО
Така че, господарю...

АНТОНИО
Ама какъв прахосник на слова!

АЛОНЗО
Да, моля те, спести си ги!

ГОНЗАЛО
Добре, замлъквам. И все пак...

СЕБАСТИАН
... Ще продължи да говори.

АНТОНИО
На бас, кой пръв ще изкукурига! Той или Адриан?

СЕБАСТИАН
Дъртият петел!

АНТОНИО
Младото петле!

СЕБАСТИАН
На какво?

АНТОНИО
На един смях!

СЕБАСТИАН
Съгласен!

АДРИАН
Макар този остров да изглежда пуст...

АНТОНИО
Ха-ха-ха!

СЕБАСТИАН
Печелиш.

АДРИАН
... безлюден и почти недостъпен откъм морето...

СЕБАСТИАН
Все пак.

АДРИАН
... все пак...

АНТОНИО
Нямаше избор човекът!

АДРИАН
... той се оказа с лек климат и разкошна флора...

АНТОНИО

Познавам една Флора. Наистина беше разкошна.

СЕБАСТИАН

И с доста лек климат, както господинът твърди.

АДРИАН

... Дъхът му е тъй сладък!

СЕБАСТИАН

Сякаш има дробове, и то охтичави.

АНТОНИО

Или се е парфюмирал в някое блато.

ГОНЗАЛО

Да, тук всичко е благоприятно за живота...

АНТОНИО

Само дето няма от какво да се живее.

СЕБАСТИАН

Да, от тази страна ще е трудничко.

ГОНЗАЛО

... Колко е сочна и свежа зеленината! Наистина красива гледка!...

АНТОНИО

Или още по-точно: сива клетка!

СЕБАСТИАН

С малко зеленикаво от плесен!

АНТОНИО

Близко е до истината все пак.

СЕБАСТИАН

Само че откъм опакото й.

ГОНЗАЛО

... Но най-рядкото чудо — нещо почти невероятно...

СЕБАСТИАН

Като повечето от чудесата.

ГОНЗАЛО

... е туй, че нашите одежди, макар да се наквасиха в морето, са запазили свежия си блясък и, вместо да станат на петна от солената вода, изглеждат току-що боядисани.

АНТОНИО

Да можеше поне един от джобовете му да проговори, щеше да го уличи в лъжа!

СЕБАСТИАН

Ако не се окаже лъжлив джоб!

ГОНЗАЛО

Дрехите ни са нови, както бяха, когато за пръв път ги облякохме в Африка за сватбата на кралската дъщеря Кларибела и туниския крал.

СЕБАСТИАН

Сполучлива сватба наистина, а пък на връщане съвсем ни потръгна.

АДРИАН

Тунис никога не е имал такава красавица за кралица!

ГОНЗАЛО

Никога, от времето на вдовицата Дидона^[1]!

АНТОНИО

„Вдовицата“? Поврага! Откъде изскочи това „вдовицата“?
„Вдовицата Дидона“!

СЕБАСТИАН

Можеше да прибави и „вдовеца Енея“ към нея!

АДРИАН

„На вдовицата Дидона“ ли казахте? Карате ме да се замисля. Честя беше царица на Картаген, не на Тунис!

ГОНЗАЛО

Днешният Тунис е нявгашният Картаген.

АДРИАН

Картаген?

ГОНЗАЛО

Картаген, уверявам ви!

АНТОНИО

Езикът му е могъщ като Амфионовата арфа^[2].

СЕБАСТИАН

По-могъщ! Тя е издигала само градски стени, а той строи и къщи.

АНТОНИО

Какво ли друго небивало чудо се готви да извърши този човек?

СЕБАСТИАН

Ще мушне този остров в джоба си и ще го занесе подарък на сина си, като ябълка.

АНТОНИО

И плювайки семките му в морето, ще направи да поникнат нови острови.

ГОНЗАЛО

Точно така!

АНТОНИО

Подир година-две!

ГОНЗАЛО (*към Антонио*)

Говорихме, господарю, че одеждите ни изглеждат сега така нови, както бяха в Тунис, на сватбата на вашата дъщеря, която е сега кралица там.

АНТОНИО

И то най-прекрасната от всички кралици на Тунис!

СЕБАСТИАН

С изключение на вдовицата Дидона!

АНТОНИО

На вдовицата Дидона? А, да, на вдовицата Дидона!

ГОНЗАЛО

Вижете, не е ли дрехата ми такава, каквато беше, когато я облякох за пръв път, или почти такава...

АНТОНИО

Това „почти“ е по-почтително към истината.

ГОНЗАЛО

... каквато беше на сватбата на дъщеря ви?

АЛОНЗО

Ушите ми ти тъпчеш със слова,
които моят разум не приема.
Кой караше ме там да я венчавам?
Загубих своя син и имам чувство,
че нея също — задомена толкоз
далече от Италия — едва ли
ще видя пак! О, моя несравнен
наследник на Неапол и Милано!

Кой знае на каква чудата риба
храна е станал!

ФРАНЦИСКО

Много е възможно
той жив да е, кралю, видях го как
удари по гърба една вълна
и ясна я; и как след туй, встрани
отмятайки със две ръце водата,
със гръд разбиваше талаза, който
се вдигаше насреща му. Глава
държеше над вълните той и мъжки
гребеше към спасителната суша,
която, подкопана от прибоя,
като че ли се скланяше над него
за прием милосърден. Господарю,
уверен съм, че той е жив и здрав!

АЛОНЗО

Не, не, загинал е!

СЕБАСТИАН

Ако е тъй,
виновен сте вий сам. Не задохихте
в Европа дъщеря си, предпочели
да я омъжите за африканец,
далече от очите ви, които
са прави днес да плачат!

АЛОНЗО

Замълчи!

СЕБАСТИАН

Ний всички как ли не, на колене,
ви молахме! Нещастното ви чедо
в борба между покорство и погнуса
се колебаеше. И ето на,

синът ви е — страхувам се — загинал
и днеска във Неапол и Милано
вдовиците са повече на брой.
отколкото жените, на които
мъжете ще се върнат. И вината
за туй е ваша.

АЛОНЗО

Както е и моя
най-острата от болките.

ГОНЗАЛО (*към Себастиан*)

Синьор,

за истината, казана от вас,
са нужни подходящи миг и речник.
Вий раната развреждате, наместо
да я превържете.

СЕБАСТИАН

Брей, учен мъж!

АНТОНИО

Голям хирург!

ГОНЗАЛО

Кралю, щом вий сте в облак,
у всички нас настъпва лошо време.

СЕБАСТИАН (*настрани, към Антонио*)

Как каза? Лошо време?

АНТОНИО (*настрани, към Себастиан*)

Много лошо.

ГОНЗАЛО

Да бях плантатор аз на този остров...

АНТОНИО

Засял го би с коприва!

СЕБАСТИАН

Или с тръне!

ГОНЗАЛО

...какво на него бих устроил?

СЕБАСТИАН

Всичко

освен гуляй, защото няма вино.

ГОНЗАЛО

Да, бих устроил, крал ако му бях,
едно съвсем различно общество.
Най-първо: край на всяка търговия;
ни дума за просвета и закони;
межди, имоти, договори, служби,
богатство, бедност, право на наследство
ни помен от туй всичко; и черта
на жито, вино, масло и метали;
безделие за всекиго (включая
жените, но които ще са скромни
и чисти по природному); строй без
върховна власт!

СЕБАСТИАН

А иска да е крал

на всичко туй!

АНТОНИО

Да, този негов строй,
завършвайки, забрави как е почнал!

ГОНЗАЛО

Природата ще дава своя плод

за общо ползване и ще изчезнат
войни, предателства, топове, пушки,
оръжия, машини за убийство;
земята ще обсипва с благодат
невинните ми поданици.

СЕБАСТИАН

Ясно.

И бракът ще е нещо непознато
за всички тях!

АНТОНИО

Разбира се — държава
от флърци и развратници!

ГОНЗАЛО

Кралю,

аз тъй ще управлявам, че векът ми
ще се нарича втори златен век.

СЕБАСТИАН (*високо*)

На негово величество поклон!

АНТОНИО (*високо*)

Живот и слава на Гонзало Първи!

ГОНЗАЛО

При туй... Дали ме слушате?

АЛОНЗО

Прощавай,

но твоята реч не ми говори нищо.

ГОНЗАЛО

Вярвам ви, ваше величество: произнесох я само за да дам с нея повод за смях на тези господа, които имат тъй чувствителни и пъргави дробове, че от нищо се размиват.

АНТОНИО

Ние се смеем на вас.

ГОНЗАЛО

И, значи, съм прав, защото аз по празните остроумия съм нищо пред двама ви.

АНТОНИО

Какъв удар ни нанесе, а?

СЕБАСТИАН

Слава богу, беше с плоското!

ГОНЗАЛО

Големи храбреци сте вие — и луната бихте откачили от сферата й^[3], ако би рекла да се застои пет седмици без промяна.

Влиза — невидим — Ариел, свирещ тържествена музика.

СЕБАСТИАН

Да, и ще идем с нея на нощен лов за птици!

АНТОНИО

Хайде, хайде, без сръдни!

ГОНЗАЛО

Аз да се сърдя на тези шеги? Няма да си рискувам името на разумен човек за подобни дреболии. Приспете ме с още малко смях, чувствам се уморен.

АНТОНИО

Добре, легнете си и ни слушайте!

Всички — освен него, Алонзо и Себастиан — заспиват.

АЛОНЗО

Заспаха всички? О, и моите клепки
да можеха да се притворят тъй
под тежките ми мисли!... Май са склонни
да го направят.

СЕБАСТИАН

Приемете, братко,
оловния подарък на съня!
Той гостенин е рядък на скръбта ни,
но дойде ли, добре я утешава.

АНТОНИО

А ние двамата ще бдим на стража
над кралската ви сигурност, додето
събудите се сам.

АЛОНЗО

Благодаря ви.
Усещам се тъй странно отмалял.

Заспива.

Ариел излиза.

СЕБАСТИАН

Каква упойна дрямка овладя ги!

АНТОНИО

От климата ще е.

СЕБАСТИАН

Защо тогава
не действа той на нашите клепачи?
На мен не ми се спи.

АНТОНИО

И аз съм бодър.

Като по даден знак заспаха всички,
гръм сякаш ги натръшка... А, синьор?
Какво ли пък?... Но стига!... Казвам: стига
да се решите!... Виждам ви в лицето
такъв, какъвто трябваше да сте!
Тоз рядък случай шепне и на вас,
пък аз короната съглеждам вече
да слиза над главата ви!

СЕБАСТИАН

Ти спиш!

АНТОНИО

Не ме ли чувате, че ви говоря?

СЕБАСТИАН

Да, чувам и разбирам, че бълнуваш!
Какво ми каза всъщност? Чудно нещо —
да спиш така, с отворени очи;
да виждаш, да говориш, да се движиш
и пак да спиш!

АНТОНИО

Не аз, Себастиане,
а ти проспиваш рядката възможност;
уж буден, а очи пред нея стискаш!

СЕБАСТИАН

Ти хъркаш разбираемо. Долавям
във твойто хъркане известен смисъл.

АНТОНИО

Сериозно ти говоря и ако
и ти сериозно слушаш ме, ще станеш
трикратно по-голям!

СЕБАСТИАН

Кому го казваш,
на мене, застоялата вода?

АНТОНИО

Ще те науча да прииждаш!

СЕБАСТИАН

Хайде!

Да спадам от рождение ме учи
наследствената вялост.

АНТОНИО

Да би знаел
как сам разхвалваш замисъла, с който
си правиш смях, как пищно го обличаш
в стремежа си да го покажеш гол:
та именно от вялост или страх
до гроба неудачниците киснат
във постоянен отлив!

СЕБАСТИАН

Продължавай!

Очите и ликът ти ми говорят,
че раждаш плод съществен, който с мъки
излиза на бял свят.

АНТОНИО

Да, точно тъй е:

макар че тоз умник със къса памет —
чиято послесмъртна памет също
не ще е дълга — иска да внуши
(защото нему дай му да внушава!)
на краля, че синът му е спасен,
това е невъзможно, както туй,
че сам дъртакът би могъл да плува
тъй, спейки тук!

СЕБАСТИАН

И аз не се надявам,
че той е жив.

АНТОНИО

В таз липса на надежда
за вас надежда ражда се тъй висша,
че най-честолюбивото око
не може да съзре над нея друго!
Съгласен ли сте с мен, че Фердинанд
се е удавил?

СЕБАСТИАН

Да.

АНТОНИО

Тогаз кажете:
след него кой остава пръв наследник
на краля?

СЕБАСТИАН

Кларибела.

АНТОНИО

Таз, която
понастоящем е кралица в Тунис,
на разстояние един живот
и още десет левги; таз, която
додето вест получи от Неапол —
освен ако е слънцето вестител
(Човекът от Луната^[4] би бил бавен!),
бради на младенците ще пораснат,
отлични за бръснача; таз, която
е зад море тъй страшно, че от него
погълната бе цялата ни флота,
макар че нас изхвърли да играем

пиеса, чийто пролог бе дотук,
а действието отсега нататък —
във нашите ръце!

СЕБАСТИАН

Каква нелепост!...

Как каза? Ти си прав, че Кларибела
е туниска кралица и ще бъде
неаполска; и също тъй си прав,
че между Тунис и Неапол има
известно разстояние.

АНТОНИО

Което

със всяка своя педя ви крещи:
„Не може Кларибела да се върне
през мен в Неапол. Да си гледа Тунис!
А ти недей да спиш!“ Ако е вечен
тоз техен сън, с какво ще са по-зле?
Ще се намери кой да управлява
Неапол като тез хъркачи тук,
а има и бърбивци не по-лоши
от тоз Гонзало! Аз самият мога
да дрънкам като него сврачи речи^[5]!
На моя ум да бяхте, какъв случай
за вас би представлявал този сън?
Разбрахте ли ме?

СЕБАСТИАН

Струва ми се — да.

АНТОНИО

И как ще обласкаете тогава
туй свое щастие?

СЕБАСТИАН

Сега си спомням,

че ти навремето отне престола
на брат си Просперо.

АНТОНИО

И как чудесно
лежи ми — вижте — неговата дреха!
Слугите му сега са ми слуги,
а бях наравно с тях!

СЕБАСТИАН

А съвестта?

АНТОНИО

Къде е разположено туй нещо,
прощавайте? Да беше елин, мазол,
пантофи бих обул; но във гръдта си
не чувствам аз подобно божество.
Да ме деляха от Милано двацет
такива съвести, аз до една
ги бих смразил и пак стопил, преди
да ми попречат с нещо! Ей го брат ви!
Той ценен ще е колкото пръстга,
върху която се е проснал тъй,
ако със тоз приятел от стомана
(пет пръста ще му стигнат) го направя
не само да ви мяза на мъртвец,
но и такъв да бъде! В това време
ще можете и вие да приспите
завинаги тоз глупав многознайко,
за да не мърка! Другите ще слушкат
охотно, както мачка лочи мляко,
и ще нагласят точния си час
по нашия!

СЕБАСТИАН

Ще следвам твоя пример,
добри приятелю! Ще завладея

и аз Неапол, както ти — Милано!
Измъквай меча си! Едничък удар
от дан васалска ще те отърве
и като стана крал, ще имаш мойта
признателност!

АНТОНИО

И вий вадете своя,
така че едновременно със мене
да ръгнете Гонзало!

СЕБАСТИАН

Стой! Две думи!

Влиза — невидим — Ариел, свирец и пеец.

АРИЕЛ

С изкуството си моят господар
узна, че ти, добър към него нявга,
намираш се в опасност, й ме прати
(защото иначе ще се провали
и неговият план) да се намеся.

Пее в ухото на Гонзало.

„Както хъркаш си така,
с меч предателски в ръка
те дебне враг!
За да имаш още дни,
чара сънен отмахни —
на крак, на крак!“

АНТОНИО

... Тогаз по-бързо!

ГОНЗАЛО (*събужда се*)

Ангели небесни,
пазете краля ни!

Другите се събуждат.

АЛОНЗО

Какво? Станете!
Какви са тези мечове? Защо са
тез погледи на кръв?

ГОНЗАЛО

Какво се случи?

СЕБАСТИАН

Миг няма, както бдяхме над съня ви,
страхотен рев на бик или по-скоро
на лъв раздра слуха ни. Просто ужас!
Не го ли чухте?

АЛОНЗО

Нищо не съм чул!

АНТОНИО

Той би уплашил даже великан!
Земята потрепера! Вероятно
било е рев на цяло лъвско стадо!

АЛОНЗО

А вий, Гонзало, да сте чули нещо?

ГОНЗАЛО

Повярвайте ми, господарю — само
едно съвсем особено бръмчене,
което ме пробуди. Аз извиках
и със вика си стреснах вас, но вече
те бяха със оръжие в ръце.

Шум имаше наистина и трябва
нащрек да сме или да се преместим,
и то с готови мечове.

АЛОНЗО

Да тръгнем
и да потърсим бедния ми син!

ГОНЗАЛО

Дано го пази бог от зверовете,
защото чувствам: жив е!

АЛОНЗО

Да вървим!

АРИЕЛ

Търсете го! Във плана ни това е.
За стореното Просперо ще знае!

Излизат.

[1] *Дидона* (мит.) — легендарна основателка на Картаген. Тя приютила след гибелта на Троя беглеца Еней и се хвърлила в горяща клада, когато той я изоставил. ↑

[2] „... *Амфионовата арфа...*“ (мит.) — Амфион е един от двамата „тивански близнаци“, синове на Зевс и на таванската царица Антиопа. Свирел така сладко на арфа, че когато той и брат му Зет решили да построят зид около Тива, камъните сами се нареждали един върху друг под нейните звуци. ↑

[3] „... *и луната бихте откачили от сферата ѝ...*“ — съгласно учението на питагорейците светът се състоял от няколко включени една в друга въртящи се кристални сфери, към които били закрепени „подвижните звезди“ и които сами били включени в обхващащата цялата вселена сфера на „неподвижните звезди“. При движението си сферите издавали хармонична музика, достъпна само за избрани. ↑

[4] „... *човекът от луната...*“ — средновековното поверие виждало в лунните петна очертанията на човек-грешник, наказан да

живее на месечината; той бил следван от куче и носел фенер и наръч тръни. ↑

[5] „... сврачи речи...“ — т.е. заучени, ние бихме казали „папагалски“. ↑

ВТОРА СЦЕНА

Другаде на острова.

Влиза Калибан с товар дърва на гръб.

Гръмотевици.

КАЛИБАН

Дано каквито язви и зарази
от гнилочи, мочури и блата
изсмуква слънцето, да се полепят
по този Просперо, додето стане
на гнойник целият. Макар да зная,
че неговите Духове ме чуват,
не мога да се спра да не кълна!
Без него те не щяха да ме плашат
с лица на таласъми, да ме щипят,
да ме въргалют в кал, да ме отбиват
от пътя ми с блуждаещи огньовете —
под негова принуда те го вършат,
а той насъсква ги по мен за нищо
и те като маймуни ми се зъбят
и хапят ме; търкалят се пред мене
и впиват в босите ми ходила
игли на таралежи; с грозен съсък
на цепнати езичета, от който
загубвам ум, по мене се увиват
като усойници!...

Влиза Тринкуло.

На, ето почват!
Един от тях ме търси да ме мъчи,
защото закъснял съм със дървата.

Ще легна тук, дано не ме съгледа!

ТРИНКУЛО

Ни дръвче, ни шубрак да се подслониш от най-лекия дъжд, а се готви нова буря! Оня черен облак, ей там, големия, ми прилича на огромен прогнил мех, готов да ливне съдържанието си отгоре ми. Ако рече да затреци, както преди малко, не знам къде ще си завра главата! Ей го на, готви се да се излее!... Я, а какво е това? Човек или риба? Живо или умряло? Риба ще е. Смърди на риба, и то не много прясна. Съвсем като стар чироз! Чудна риба! Да бях в Англия — бил съм там, зная ги, — че да окача това чудо над фирмата си, ни един панаирски зяпач няма да ме отмине, без да ми издрънка сребърна монета! Там този урод щеше да ме направи човек. На англичаните дай им чуждестранни уроди. Те една пара няма да дадат на някой сакат просяк, но десет ще изръсят, за да видят един изсушен индиец!... Краката му са човешки. И перките са му като ръце. И топъл, честна дума! Променям първото си предположение: това не е риба, а тукашен островитянин, ударен от гръм.

Гръмотевица.

Олеле, отново почва! Най-добре ще е да се мушна под наметката му — друг подслон няма наоколо. Неволя дом не избира: спиш, с когото падне! Ще се завия така, додето бурята се изцеди до дъно.

Мушва се под наметката на Калибан.

Влиза, пейки, Стефано, с бутилка в ръка.

СТЕФАНО

„Морето дойде ми до гуша,
желая да умра на суша!...“

Не, тази нататък е мръсна; не подхожда за погребение. Карай, в това ми е утехата!

Пие.

„За шкипера, боцмана, юнга и мен
са всички женички букет —
ний любим и Меги, и Мол, и Мадлен,
и мразим единствено Кет!
Защото подуши ли дъх на матрос,
тя «Махай се!» вика, набърчила нос;
защото желае таз дърта брантия,
шивач да я чеше, където сърби я!
А щом е такава — момчета, към кея!
Шивачите нека тропосват я нея!“

И тази е мръсна, но в това ми е утехата!

Пие.

КАЛИБАН

Недей ме измъчва! О-о-о!

СТЕФАНО

Какво е това? Да не е дяволът, а? Преструваш се на дивак, правиш се на индианец, а? Не съм се избавил от удавяне, за да се стряскам от едно четириногло. Казано е за мене: „Няма на тоя свят човек на четири крака, който ще го накара да отстъпи!“ — и така ще се казва, докато Стефано издъхне предспиртното си издихание.

КАЛИБАН

Духът ме мъчи! О-о-о!

СТЕФАНО

Трябва да е някакво туземно чудовище с четири крака, което, изглежда, е пипнало треска. Но откъде, взел го дявола, е научило езика ни? Дори само за това да е, ще му помогна: ако успее да го излекувам и опитомя, ще го закарам в Неапол и ще бъде подарък, достоен за кой да е император!

КАЛИБАН

Не ме мъчи, моля ти се! Ей ги дървата, носех ги вече!

СТЕФАНО

В пристъп е сигур и затова дрънка каквото му падне. Ще му дам да си кръкне от бутилката. Ако му е за пръв път, може да му пресече пристъпа. Да мога да го излекувам и опитомя — цена няма да има! Който го получи, ще ми го е платил скъпо и прескъпо.

КАЛИБАН

Знам те — малко ме поотпусна, но пак ще почнеш! Усещам го по треперенето ти — Пресперо те насъсква!

СТЕФАНО

Пис-пис-пис! Хайде, отвори уста! От това млекце и котка проговаря. Една глътка ще ти пресече треската, бъди сигурен!

Дава на Калибан да те.

Не си знаеш приятелите. Зяпни отново!

ТРИНКУЛО

Този глас ми е познат! Да не е... но той се удави! Не, това са дяволи! Спаси ме, господи!

СТЕФАНО

Четири крака и два гласа — извънредно деликатно чудовище! С предния си глас може да прави комплименти на приятеля си, а със задния — да го хули колкото си иска. До дъно ще му я излея, дано се излекува!... Гълтай!... Амин! Сега ще ти цръкна малко и в другата уста.

ТРИНКУЛО

Стефано!

СТЕФАНО

Другата му уста ме извика по име! Господи, помилуй! Това е дявол, не е чудовище! Ще го оставя! Не ща да имам вземане-даване с Лукавия!

ТРИНКУЛО

Стефано, ако си Стефано, пипни ме и ми отговори! Аз съм Тринкуло — не бой се! — твойт приятел Тринкуло!

СТЕФАНО

Ако си Тринкуло, излез! Ще те издърпам за по-късите крака. Ако тук има твои крака, тези ще са!

Измъква Тринкуло изпод наметката на Калибан.

Я, наистина излезе Тринкуло! Как си се превърнал в изпражнение на това чудовище? Или то тръшка тринкули всеки ден?

ТРИНКУЛО

Ваех го за убито от гръм. Но ти не се ли удави? Почвам да мисля, че не си се удавил. Бурята премина ли? Аз се скрих от нея под наметката на този урод. Значи, жив си, Стефано? Станахме на острова двама неаполитанци!

СТЕФАНО

Моля те, недей ме въртя! Стомахът ми не е много сигурен.

КАЛИБАН *(настрани)*

Това са дивни висши същества,
не духове! Тоз бог е от добрите,
а и напитката му е небесна.
Ще падна на колене!

СТЕФАНО

И как се отърва? Как дойде дотук? Закълни се в тази бутилка и честно ми разкажи как се добра дотук! Аз яхнах една бъчва с херес^[1],

която моряците бяха хвърлили зад борда. Закълни се в тази бутилка, която собственоръчно направих от кора на дърво, след като морето ме изхвърли на брега!

КАЛИБАН

Заклевам се в тази бутилка, че ще ти бъда верен поданик, защото питието ти е неземно!

СТЕФАНО

На! Разправи сега: как се спаси?

ТРИНКУЛО

Изплувах до брега като патица. Аз плувам като патица, кълна се!

СТЕФАНО

Добре. Целуни светата книга!

Дава му да пие.

Макар да плуваш като патица, видът ти е на гъсок.

ТРИНКУЛО

Повече нямаш ли, а, Стефано?

СТЕФАНО

Цяла бъчва, нали ти казах! Търкулнах я в една пещера край брега — чудо изба!... Е, чудовище, как е треската ти?

КАЛИБАН

Не си ли паднал от небето?

СТЕФАНО

Не, от луната. Аз съм Човекът, който по-рано живееше на нея.

КАЛИБАН

Виждам съм те и съм се молил на тебе. Моята господарка ме научи да те виждам, тебе и кучето, и съчките ти. Ти си мой бог!

СТЕФАНО

Добре, целуни светата книга!

Дава му да пие.

Аз ще я изпълня с ново съдържание. Закълни се!

Калибан пие.

ТРИНКУЛО

Честна дума, това чудовище се оказа много глупаво. Само дете се уплаших от него! „Лунният човек!“ Съвсем лековерно чудовище! Ха, така! Тази глътка не беше от лошите, ей богу!

КАЛИБАН

Ще ти покажа всички плодородни места на този остров, господарю! Краката ти целувам и те моля, бъди мой бог!

ТРИНКУЛО

Ей богу — нечестиво чудовище и голямо къркало! Щом богът му заспи, ще му задигне бутилката като едно нищо!

КАЛИБАН

Краката ти целувам! Клетва давам, твой поданик ще бъда!

СТЕФАНО

Хайде тогава! На колене, и давай я тази клетва!

ТРИНКУЛО

Това песоглаво чудовище ще ме накара да се пукна от смях. Такава грозотия не бях виждал. Сърби ме ръката да му хвърля един бой, но...

СТЕФАНО

Хайде, целувай!

ТРИНКУЛО

...понеже е пияно, горкото, от мене да мине! Отвратително чудовище!

КАЛИБАН

Ще ти събирам ягоди и съчки,
в морето риба ще ловя за теб,
ще те науча где е най-добрата
вода на този остров! Мор да тръшне
тирана, на когото бях слуга!
Дърва от днеска няма да му нося,
на теб ще служа, висше същество!

ТРИНКУЛО

Невероятно смешно чудовище — да нарича „висше същество“
едно изпаднало пиянице!

КАЛИБАН

Поискай само и ще ти покажа
где има диви ябълки и где
на гъсти кичури расте лещакът;
где сойките гнездят ще ти открия;
фъстъци ще ти ровя с дълги нокти;
ще те науча да ловиш със примки
скокливите маймуни; морски птици
от стръмните скали ще ти донасям.
Ще дойдеш ли със мене, господарю?

СТЕФАНО

Добре, води ни без много приказки! Тринкуло, тъй като кралят и всички други се издавиха, този остров е наше владение. На, носи моята бутилка! Скоро ще я напълним отново, приятелю Тринкуло!

КАЛИБАН (*пее пиански*)

„Сбогом, господарю, сбогом...“

ТРИНКУЛО

Виж го ти, чудовището — и пие, и вие!

КАЛИБАН

„Край от днес на всички тез:

— Наклади!... Дърва донес!...

Вир за риба изкопай!...

Търкай! Мий!... — На всичко край!

Бан-бан-бан,

Какалибан

бог си има нов сега,

ти търси си нов слуга!“

Свободен! Хо-хо-хо! Свободен! Хей! Свободен! Хей!

Свободен!

СТЕФАНО

Води ни, уродливи поданико!

Излизат.

[1] *Херес* — силно испанско вино. ↑

ТРЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Пред пещерата на Просперо.

Влиза Фердинанд, носещ един пън.

ФЕРДИНАНД

Телесните игри са нявга трудни,
но раждат удоволствие; рядко
човек без ущърб за честта си може
да върши низка работа; и често
се стигат с груби средства висши цели.
Таз долна служба би била за мене
омразна толкоз, колкото е тежка,
но мойта господарка, о, тя буди
живот във всичко мъртво и превръща
труда ми в радост! Тя е десет пъти
по-ласкава, отколкото баща ѝ
е смръщен и суров. А той е цял
направен от суровост: аз съм длъжен
да пренеса и подредя хиляда
такива тежки пънове. Тя плаче,
като ме гледа, и твърди, че нивга
тъй долна работа не е видяла
подобен изпълнител... Аз забравям
за своя дълг, но тези сладки мисли
ме ободряват и от тях трудът
спори ми повече.

Влизат Миранда и зад нея-невидим — Просперо.

МИРАНДА

О, момко, моля,
не се трудете толкова! Да бяха

светкавици превърнали на пепел
тез дънери! Сложете на земята
товара си и дайте си почивка!
Във огъня тоз път ще лее сълзи,
задето ви е мъчил тъй! Баща ми
от своите книги няма да се вдигне
поне три часа.

ФЕРДИНАНД

Скъпа господарко,
ще се смрачи, преди да съм завършил.

МИРАНДА

Седнете, починете си, пък аз
ще ви заместя в носенето. Хайде,
подайте ми тоз пън!

ФЕРДИНАНД

Не, дивно чудо,
гръбнак ще счупя, жили ще разкъсам,
но няма да допусна срам такъв:
да работите вий, а аз да гледам
със скръстени ръце!

МИРАНДА

Тоз труд подхожда
на мене толкоз, колкото на вас:
при туй за мен по-лек ще е, защото
сама ще съм го искала, а вие
го вършите насила.

ПРОСПЕРО (*настрани*)

Бедно птиче,
заразата е в тебе — твоят жар
доказва го!

МИРАНДА

Видът ви уморен е.

ФЕРДИНАНД

Не, скъпа господарко! Щом ви виждам,
за мен и вечерта е бодро утро!
Кажете ми — и питам ви, защото
в молитвите си искам да ви включа, —
о, дивна, как се казвате?

МИРАНДА

Миранда...

Ах, татко, твоята воля аз престъпих!

ФЕРДИНАНД

Миранда! — Сладко име, чийто смисъл
тъй точно ви подхожда, рядко чудо,
достойно за възхита! Не една
девойка знатна грабвала е в плен
окото ми и не една слуха ми
е галила със говор мелодичен;
харесвал съм за качества отделни
ту тази, ту оназ, но ни една —
от все сърце, защото всеки път
по някой недостатък в спор е влизал
със качества им, а вий, о, вий,
върховно съвършенство, вий сте сякаш
изваяна от най-доброто само
във всички тях!

МИРАНДА

Аз друга не познавам

от моя пол; не помня женски лик,
със изключение на своя собствен
във огледалото; а от мъжете,
които бих могла да нарека
човеци, съм видяла само вас,
приятелю, и своя скъп родител.

Какви на вид са другите, не зная,
но в скромността заклевам се (която
е главният брилянт на мойта зестра),
че въвн от вас друг спътник не желая
и че фантазията ми не може
да си въобрази друг образ, който
ми би харесал тъй!... Но аз бърборя,
без много да му мисля, и забравям
заръката на татко си.

ФЕРДИНАНД

Миранда,
аз принц по титла съм, а може би —
уви! — и крал, и толкоз бих търпял
дърва да нося, колкото муха —
да лази по устата ми, ако...
О, чуйте ме! Когато ви съгледах,
сърцето ми към вас политна мигом
и стори ме ваш роб! За вас, о, чудо,
превърнах се във този търпелив
дървоносач!

МИРАНДА

Нима сте ме обикнал?

ФЕРДИНАНД

Небе, земя, свидетели бъдете
на моите думи: ако са правдиви,
мечтите ми венчайте със успех;
ако лъжливи са, осъществете
наопаки сполуките, които
били са ми предписани. Да, аз ви
обичам, уважавам и ценя
над всяка граница, над всичко друго
на тоя свят!

МИРАНДА

Аз трябва да съм луда,
щом плача от това, което пълни
сърцето ми със радост!

ПРОСПЕРО (*настрани*)

Чудна среща
на две избрани чувства! Небесата
да ръснат със обилна благодат
плода ѝ!

ФЕРДИНАНД

Защо плачете?

МИРАНДА

Защото
не смея да предложа туй, което
жадувам да отдам, и дважд по-малко —
онуй да взема, без което няма
живот за мен!... Не, гатанки това са,
а колкото по-много се старая
да скрия чувството си, толкоз по
наяве то изскача. Напусни ме,
извъртане свенливо, дай ми слово,
безхитростна и свята откровеност!...
Жена ако ме искате, то ей ме;
не ме ли искате, ще ви слугувам
до гроба си! Като съпруга прав сте
да ме отхвърлите; като прислуга
не можете, мой скъпи!

ФЕРДИНАНД

Господарка
за мене ще си ти, пък аз ще бъда
служител твой навеки!

МИРАНДА

И съпруг?

ФЕРДИНАНД

О, да, и то със жажда във сърцето,
с каквато роб жадува волност! Ето
ръката ми!

МИРАНДА

И ето ти и мойта
със трепета ми в нея! Сбогом, мили,
доскоро виждане!

ФЕРДИНАНД

Доскоро, скъпа!

Той и Миранда излизат в различни посоки.

ПРОСПЕРО

Не може мойта радост да се мери
със тяхната, защото обичта им
за тях е изненада; и все пак
не бих се радвал тъй на нищо друго...
Но книгите ме чакат — предстои ми
да свърша до вечеря много нещо
във връзка с плана си.

Излиза.

ВТОРА СЦЕНА

Другаде на острова.

Влизат Калибан, Стефано и Тринкуло.

СТЕФАНО

Няма да ми противоречиш! Вода ще прием, като опразним бъчвата — дотогава ни капка! Така че дръж курса и напред! Слуго-чудовище, къркай за мое здраве!

ТРИНКУЛО

„Слуго-чудовище“! Ама че щур остров! То казва, че на него имало всичко петима души. Ние сме трима от тях — ако и другите двама са пернати като нас, лошо ѝ се пише на тукашната държава!

СТЕФАНО

Ще пиеш, щом ти заповядвам! Я се виж как са ти хлътнали очите в черепа!

ТРИНКУЛО

Че къде искаш да му хлътнат? Щеше да бъде двойно чудовище наистина, ако му бяха хлътнали отзад!

СТЕФАНО

Слуго-чудовището ми си е удавило езика в хереса! А мене цялото море не може да ме удави! Аз, докато стигнах сушата, изплувах трийсет и пет левги насам-натам! Чудовище, ще ми бъдеш подначалник или знаменосец!

ТРИНКУЛО

Знаменосец — не! То себе си не може да носи. Виж, за подмочалник ще е добро.

СТЕФАНО

Ние няма да бягаме, нали, месье чудовище?

ТРИНКУЛО

Как ще бягате, като не можете и да ходите! Като кучета ще лежите с изплезени езици!

СТЕФАНО

Уроде, продумай нещо, ако си урод на място!

КАЛИБАН

О, твоя светлост, дай ми да полижа подметките ти! Аз на него няма слуга да бъда! Няма смелост в него!

ТРИНКУЛО

Лъжеш, свръхневежествено чудовище! Аз съм в настроение да ударя пристав в мутрата! Кога си видяло ти, рибо-пиянице, страхливец да изпие толкоз херес, колкото мене днес? Или смяташ, че макар да си само полуриба-получудовище, имаш право да говориш чудовищни лъжи?

КАЛИБАН

Видя ли как се подиграва с мен?
Кажи му да престане, твоя светлост!

ТРИНКУЛО

„Светлост“ ли рече? Как може едно чудовище да е толкоз тъпо?

КАЛИБАН

На, ето, продължава! Ухапи го за гърлото, велики господарю!

СТЕФАНО

Дръж си езика, Тринкуло! Ако те усетя, че си метежник — ще ми увиснеш на първото дърво! Горкото чудовище, то е мой поданик и не позволявам да бъде обиждано!

КАЛИБАН

Благодаря ти, светли господарю!
Бъди добър отново да изслушаш
молбата ми!

СТЕФАНО

На драго сърце. Коленичи и ми я повтори! Аз ще стоя прав. И
Тринкуло също.

Влиза — невидим — Ариел.

КАЛИБАН

Един магьосник — както вече знаеш —
отне ми острова със хитрина,
а мен зароби...

АРИЕЛ

Лъжеш!

КАЛИБАН

Аз да лъжа?
Та лъжеш! Ти, креслив маймун! Ще кажа
на моя господар да те убие!

СТЕФАНО

Тринкуло, ако още веднъж го прекъснеш, кълна се в този юмрук,
ще ти избия зъбите!

ТРИНКУЛО

Че аз нищо не съм казал!

СТЕФАНО

Млък, казах! Нито дума!... Продължавай!

КАЛИБАН

С магии разни той ми взе тоз остров!

От мен го взе! И затова те моля
да го накажеш! Теб не те е страх,
а този тука няма да посмее!...

СТЕФАНО

Това е положително.

КАЛИБАН

Ще станеш господар на този остров
и аз на теб ще служа!

СТЕФАНО

А как ще стане тая работа? Можеш ли да ме заведеш до този, от
когого се оплакваш?

КАЛИБАН

Да, мога! А пък ти ще му забиеш
в главата един гвоздей, както спи!

АРИЕЛ

Не можеш, лъжльо!

КАЛИБАН

Ах, ти, пъстра сврако!
ще видиш ти, креслив подигравано!
Набий го, господарю, и вземи му
бутилката! Аз няма да му кажа
къде извира прясната вода —
да лочи от морето!

СТЕФАНО

Тринкуло, не си търси белята! Ако още веднъж прекъснеш
чудовището ми, ще прогоня милосърдието от сърцето си и ще те
начукам като сушена риба!

ТРИНКУЛО

Какво съм направил? Нищо не съм направил! Ще се вдигна оттука!

СТЕФАНО

А не му ли каза „лъжльо“?

АРИЕЛ

Ти си лъжльо!

СТЕФАНО

Кой? Аз? На ти един „лъжльо“!

Бие го.

И ако искаш още, кажи го пак!

ТРИНКУЛО

Не съм казвал такова нещо! Ти си пощурял и ти се счуват разни работи! Ето докъде докарва испанското вино! Да ти се не видяло и чудовището! Юмрукът да ти изсъхне!

КАЛИБАН

Ха-ха-ха!

СТЕФАНО

Продължавай нататък!

Към Тринкуло.

Ти стой настрана, разбрано?

КАЛИБАН

Набий го хубаво! И аз след малко ще почна да го бия!

СТЕФАНО

Продължавай!

КАЛИБАН

Той има навик, както съм ти казвал,
да спи след обед. И тогава ти —
откраднеш ли му книгите — ще можеш
главата му да пръснеш с някой пън,
със кол да го изкормиш, да му резнеш
гръкляна с нож! Да, тях като му вземеш,
ще стане той по-глупав и от мене
и духовете няма да го слушат,
защото като мен го мразят смъртно.
Но изгори му само тях, понеже
във пещерата му е пълно с фина
покъщнина (така ѝ вика той)
за времето, когато се надява
да има дом. Но главното за тебе,
помни, е хубостта на дъщеря му!
Той казва сам, че тя е несравнима.
Жени не знам аз други освен нея
и Сикоракса, майка ми, но тя
пред майка ми е сякаш светъл ден,
сравнен с нощта!

СТЕФАНО

Добра е, значи?

КАЛИБАН

Отлична за леглото ти, кълна се,
и славна челяд ще ти наплоди!

СТЕФАНО

Чудовище, аз ще му видя сметката на твоя магьосник! Двама с
дъщеря му ще бъдем тук крал и кралица! — Да живеят техни
величества! — А Тринкуло и ти ще бъдете вицекале. Какво ще кажеш
за тази работа, Тринкуло?

ТРИНКУЛО

Чудесна е!

СТЕФАНО

Дай си ръката! Съжалявам за юмрука, но дръж си езика, докато си жив!

КАЛИБАН

След половина час ще е заспал.
Ще го убиеш ли?

СТЕФАНО

Кълна се, да!

АРИЕЛ

Но той преди това ще го узнае!

КАЛИБАН

О, как се радвам! Да се веселим!
Бъди така любезен, господарю,
запей отново припева, на който
току-що ме научи!

СТЕФАНО

На твоите услуги, чудовище! Каквото поискаш, стига да е разумно! Хайде, Тринкуло, почваме!

Пянт.

„Не гледай на туй, а на другото плюй!
На другото плюй и не гледай на туй!
Мисълта е свободна!“

КАЛИБАН

Не беше тъй!

Ариел изпълнява мотиви на тъпанче и свирка.

СТЕФАНО

О, туй какво е?

ТРИНКУЛО

Това е мотивът на нашата песен, изпълнен в празното от синьор Никой.

СТЕФАНО

Ако си човек, яви се, ако си дявол, сам се вземи!

ТРИНКУЛО

Прости ми греховете, господи!

СТЕФАНО

Смъртта урежда всички дългове. Не ме е страх от теб... Господи, помилуй!

КАЛИБАН

Уплаши ли се, господарю мой?

СТЕФАНО

Аз? Никога!

КАЛИБАН

Не се страхувай — островът гъмжи от шумове, мелодии и звуци, изпълващи слуха със сънна сладост и винаги безвредни; много често безбройни струнни инструменти бръмкат приятно във ушите ми, а друг път долавям гласове, които, даже от дълъг сън току-що да съм станал, приспиват ме отново; и във дрямка пред мене облаците се открехват, разкривайки съкровища, които

така готови са да се изсипят
отгоре ми, че аз през плач се моля
отново да заспя.

СТЕФАНО

Щом музиката тук е безплатна, славно кралство ще имам!

КАЛИБАН

Като убиеш Просперо.

СТЕФАНО

Няма да чака дълго. Помня какво ми каза.

ТРИНКУЛО

Звукът се отдалечава. Да тръгнем подире му, пък после ще се
заемем с нашата работа!

СТЕФАНО

Чудовище, води ни! След теб сме. Ще ми се да го видя тоя
музикант — майсторски бие тъпанчето си.

ТРИНКУЛО (*към Калибан*)

Тръгваш ли?... Където си ти, Стефано — там и аз!

Излизат.

ТРЕТА СЦЕНА

Другаде на острова.

Влизат Алонзо, Себастиан, Антонио, Гонзало, Адриан,
Франциско и други.

ГОНЗАЛО

Кралю, кълна се в Божията майка,
не мога вече! Старите ми кости
болят ме от въртенето из този
безкраен лабиринт. Ще ми простите,
но трябва да почина.

АЛОНЗО

Драги старче,
как тебе да упрекна, като сам съм
тъй капнал от умора, че се чувствам
напълно затъпял? Седни! Аз вече
слуха си ще запуша за таз стара
ласкателка, Надеждата. Удавен
е тоз, когото търсим, и морето
се киска, като гледа това наше
безцелно лутане! Да бъде тъй.
Отписвам го.

АНТОНИО *(настрани, към Себастиан)*

Това ме крайно радва.
Зарад една случайна несполука
не се отмятайте от туй, което
си дадохте за цел!

СЕБАСТИАН *(настрани, към Антонио)*

Ще го направим
при първи случай!

АНТОНИО (*настрани, към Себастиан*)

Тази нощ предлагам!

Убити от умората, те няма
нащрек да бъдат, както ако са
отдъхнали.

СЕБАСТИАН (*настрани, към Антонио*)

Решено! Тази нощ!

Странна тържествена музика.

Горе се появява^[1] — невидим — Просперо.

АЛОНЗО

Какви са тези хармонични звуци?

Я, чуйте!

ГОНЗАЛО

Дивна музика!... О, боже!

*Влизат няколко чудновати същества, които внасят, поздравявайки любезно, маса с ястия,
приканват към нея краля и останалите и излизат.*

АЛОНЗО

Прати ни своите ангели, небе!

Какви ли бяха тези?

СЕБАСТИАН

Странни кукли!

От днес съм убеден, че еднорози^[2]

наистина се срещат и че нейде

в Арабия на някакво дърво

живей единствената птица — Феникс^[3]!

АНТОНИО

Аз също! Ако ще сега да дойде
пред мене всичко онова, което
не е за вярване, ще го повярвам
и потвърдя под клетва! Убедих се,
че мореходците не съчиняват,
макар глупците да се гаврят с тях
във родината им!

ГОНЗАЛО

Нима в Милано
ще ми повярват, че видял съм тука
островитяни (тъй като безспорно
туй бяха местни жители), които,
макар и странни външно, удивляват
с приятен нрав, какъвто много рядко
се среща сред нас, хората, ако
изобщо среща се?

ПРОСПЕРО *(настрани)*

В туй, честни старче,
си много прав, защото неколцина
присъстващи тука са по-зли
от дяволи!

АЛОНЗО

Аз още съм замаян!
Тез образи, движения и звуци
говореха — макар и с ням език —
тъй сладко на душата ми!

ПРОСПЕРО *(настрани)*

Пести си
похвалите за края!

ФРАНЦИСКО

И как странно
се изпариха в миг!

СЕБАСТИАН

Това не пречи,
щом гозбите не са се изпарили.
Кралю, ще ги опитате ли?

АЛОНЗО

Не!

ГОНЗАЛО

Недейте се страхува, ваша светлост!
Кой вярваше, когато бяхме малки,
че съществуват някъде планинци
с висящи до гърдите бичи гуши
или човеци със глави, растящи
направо от гърдите им — неща,
които с доказателства подкрепя
днес всеки пътешественик, заложил
едно за пет^[4]?

АЛОНЗО

Добре, ще ги опитам,
пък ако ще да ям за сетен път!
И тъй и тъй, доброто от живота
е вече зад гърба ми. Братко, княже,
хапнете си и вий!

Светкавици и гръмотевици.

*Влиза Ариел във вид на харпия^[5], той плясва с криле над масата и всички ястия — с
помощта на остроумно приспособление — изчезват.*

АРИЕЛ

Вий тримата сте грешници, които
по воля на Фортуна, властелинка
на земния ни свят и всичко живо,
неутолимото море избълва

на този остров, непознаващ хора,
защото за живот сред хора вие
не сте пригодни!... Аз ви взех ума,
а с храбростта на лудия, човек
посяга върху себе си!

Алонзо, Себастиан и другите измъкват мечове.

Глупци!

Ний всички — аз и моите подобни —
слуги сме на Съдбата и металът
на тези мечове, които вие
тъй смехотворно махате, по-лесно
ще нарани невидимия вятър
или нарастващата в миг вода,
отколкото да накърни едничко
перце от мойта гръд! И тези с мене
са също като мен неуязвими,
а даже да не бяха, твърде тежки —
опитайте! — за слабите ви китки
са мечовете ви... ще ви припомня
(със таз поръка тук съм), че вий трима
свалихте от миланския престол
добрия Просперо и с дъщеря му
на мъки и опасности в морето
обрекохте го, зли; зарад което
Мощта, която — знае се — забавя,
но не забравя, срещу вас надъха
морята, бреговете, всички твари
да ви не дават мир. На теб, Алонзо,
сина тя грабна и чрез моя глас
на трима ви вещае бавна мъка
(по-страшна от най-злата бърза смърт),
която ще ви следва неотстъпно
до края ви! Единственият способ
да се спасите от гнева й, който

на тоз пустинен остров неизбежно
ще падне над главите ви, е в туй
да се покаете и отдадете
на праведен живот!

Изчезва с гръм. След това, с нежна музика, влизат отново чудноватите същества и с подигравателни мимики и движения изнасят масата.

ПРОСПЕРО

Във образа на харпия ти беше
отличен, Ариел — изящно тя
погълна гозбите им, а в речта си
ни дума не пропусна. Моите низши
служители, и те, добре и живо
изпълниха, каквото бях им казал.
Вълшебствата ми действат и тез мои
заклети врагове са в пълна власт
на лудостта. Аз мога да направя
каквото искам с тях. Ще ги оставя
във плен на пристъпа им и ще ида
при Фердинанд, когото за удавник
те вече смятат, и при таз, която
и той, и аз обичаме.

Излиза горе.

ГОНЗАЛО

Кралю, във името на всичко свято,
защо стоите с този втренчен поглед?

АЛОНЗО

Чудовищно, чудовищно, Гонзало!
Като че ли вълните, реч добили,
разгласяха греха ми! Ветровете
през зъби сякаш свиреха! Гърмът,
подобно басова тръба на орган,

бучеше с нисък тътен това грозно
за мене име: „Просперо!“ Греха ми
тръбеше той! Да, да, заради мене
лежи сега синът ми в дън морето,
но даже ако трябва да се спусна,
където лот оловен не е стигал,
ще го намеря аз и ще заспя
до него в тинята!

Излиза.

СЕБАСТИАН

Поединично

да идват само, аз ще се разправя
с цял пъкъл дяволи!

АНТОНИО

И аз съм с теб!

Излиза заедно със Себастиан.

ГОНЗАЛО

И тримата изпаднаха в безумство —
ужасният им грях, като отрова,
която действува след дълго време,
започва да им хапе съвестта...
Вий имате по-пъргави нозе —
вървете подир тях, за да ги спрете,
ако — недай си боже — този бяс
ги тласне към беда!

АДРИАН

След мене, моля!

Излизат.

[1] „... горе се появява...“ — в елизабетинския театър зад главната сцена имало втора, закриваща се със завеса, а над нея — трета. За последната става дума тук. ↑

[2] *Еднорози* — еднорогът е баснословно животно на Средновековието, подобно на кон, с дълъг прав рог на челото. ↑

[3] *Птица-Феникс* (мит.) — приказна птица, съществуваща „в единствен екземпляр“, която, щом бивала заплашена от смъртта, се самоизгаряла и възкръсвала от пепелта. ↑

[4] „... едно за пет...“ — по Шекспирово време нерядко пътешествениците сключвали облози, при които сумата, внесена от тях преди заминаването им, трябвало да бъде върната петократно в случай на щастливо завръщане. ↑

[5] *Харпия* (мит.) — Харпиите били богини на вятъра у гърците, изобразявани като птици с женски глави. Названието им е станало синоним на „зла жена“. ↑

ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Пред пещерата на Просперо.

Влизат Просперо, Фердинанд и Миранда.

ПРОСПЕРО

Измъчих те, младежо, но за всичко
ще ти плати наградата, защото
подарък дадох ти една третина
от туй, зарад което още жив съм
на тоя свят. Ръката ѝ вземи!
С теглата, на които те подложих,
изпитвах любовта ти и ти твърдо
преодоля проверката. Сега
пред бога потвърждавам този свой
разкошен дар. И ти, о, Фердинанде,
не ми се смей, че хваля я — ще видиш,
че най-голямата похвала куца
зад нейните достойнства.

ФЕРДИНАНД

Ще го вярвам,
дори оракул да го отрече!

ПРОСПЕРО

Тогаз вземи я като мой подарък
и своя придобивка, справедливо
заслужена! Но ако ти развържеш
моминския ѝ пояс, недочакал
докрай да се изпълнят всички свети
венчални церемонии, които
изисква обичаят, благодат
от небесата няма да поръси
съюза ви, а яловата злоба,

раздорът и презрението мрачно
ще украсят семейното ви Ложе
със бурени тъй гнъсни, че ще стане
омразно то за двама ви. Затуй
бъди въздържан, ако ти се иска
да свети Хименеевият факел^[1]
без дим над вас!

ФЕРДИНАНД

Във името на своята
надежда да живея мирни дни,
сред здрава челяд, до дълбока старост,
в любов като сегашната, кълна се,
че най-примамливите кът и час,
във заговор с най-мощната подбуда
на злия гений в нас, не ще размекнат
честта ми в сласт и няма да погубят
ликуващата радост на деня,
пред който — зная аз — ще ми се струва,
че Фебовият впряг^[2] е окуцял
или че някой вързал е Нощта
с вериги за земята!

ПРОСПЕРО

Честна реч!
Седни тогаз и побеседвай с нея!
Тя твоя е... Къде си, Ариел?
Мой пъргави служителю, яви се!

Влиза Ариел.

АРИЕЛ

Какво желаяш, господарю? Тук съм!

ПРОСПЕРО

Добре изпълнихте и ти, и твоите

по-мънички събратя туй, което
възложих ви. За друга изненада
сега ще ви използвам. Съзови
гмежта от духове, чиито воли
на твоята подчиних! И да побързат,
защото обещах на тези двама
една приумица на моята мощ.
Дължа им я.

АРИЕЛ

Сега ли?

ПРОСПЕРО

Мигновено!

АРИЕЛ

Още неизрекъл: „Раз!“
всички тук ще са завчас
с весел танц и звънък глас,
но ще кажеш ли тогаз,
че добре ти служи аз?

ПРОСПЕРО

Ще кажа, мой изящни Ариел,
но знака ми изчакайте!

АРИЕЛ

Разбрано!

Излиза.

ПРОСПЕРО

По-кратко, момко! Не отпускай толкоз
юздите на любовната игра!
Най-твърдият обет е суха слама
в пожара на кръвта. Бъди въздържан,

че инак — сбогом, клетви!

ФЕРДИНАНД

Благи татко,
повярвайте ми, девственият сняг,
притиснат до сърцето ми, охлажда
горещия му плам!

ПРОСПЕРО

Дано е тъй!...
Започвай, Ариел! И нека бъдат
във повече, но не и във недостиг!...
Очи и слух бъдете! Тишина!

Влиза Ирида^[3].

ИРИДА

Цереро^[4] щедра, напусни за миг
класилите пшеници, ръж, ечмик,
планинските ливади, гдето лете
с поблейване и звън пасат овцете;
потока бистър, чийто бряг Април
с цветя за твоите нимфи е покрил,
та те от тях венчета да си вият,
леса, в чиито сенки крий горкият
отхвърлен момък своите сълзи;
пътечките сред къдриви лози
и голите скали покрай морето,
облъхвани от ведър вятър, гдето
прохлада търсиш ти! От всеки кът,
във който твоите сокове текат,
на този губер мек ела, богиньо —
Владетелката на небето синьо^[5],
която аз, сияйната дъга,
предшествувам, те кани тук сега
да се явиш за празнична забава!

Виж, впрягът ѝ паунов приближава
във своите царства я приеми!

Появява се Церера.

ЦЕРЕРА

Добре дошла над плодните земи,
Юнонина вестителко, която
с лъка си гониш облачното ято
и ръсиш с диамантени криле
прохладен дъжд над знойното поле,
опасала със пояс многоцветен
на моите царства триумфа летен!
Кажи, защо на тоз килим зелен
желае тя да има среща с мен?

ИРИДА

Един годежен договор вий двете
за да приветствате и раздадете
подаръци на двойката!

ЦЕРЕРА

Все пак
дали Венера с нейния хлапак^[6]
е канена, бих искала да зная?
Откакто те измислиха оная
примамка, със която на Плутон^[7]
удаде се за адския си трон
да грабне дъщеря ми, тези двама
не искам да ги видя!

ИРИДА

Не, те няма
да бъдат тука. Аз видях ги как
назад към Пафос^[8] бързият им впряг
от гълъби сред облаците бели

ги носеше. Не бяха се заели
да увлекат тез двама млади тук
със плътски чарове един към друг
в такава страст, че той да легне с нея,
преди да е дочакал Хименея;
но не успяха и във гняв назад
тя връща се с хлапака си крилат,
решил да стреля само по врабчета —
момченце като земните момчета,
и толкова!...

ЦЕРЕРА

Я чуй! Паунски звук!
Съпругата на Юпитер е тук!

Появява се Юнона.

ЮНОНА

Привет, сестрице щедра! С мен ела ти,
да одарим със дарове богати
таз млада двойка!

Пеят.

ЮНОНА

„С чест, имот, любов щастлива,
с челяд здрава и красива,
с дни на радост — броеница
от янтар на златна жица,
с чист лазур на небосклона
дар дарява ви Юнона!“

ЦЕРЕРА

„С тежки жътви, с пълна къща,
с плод — колата да обръща,
със хамбари запращели,

със овошки, клони свели,
с пролет чак до гроздобера
дар дарява ви Церера!“

ФЕРДИНАНД

Какво тържествено и мелодично
видение! Нима бе то игра
на духове?

ПРОСПЕРО

На духове, които
с вълшебство аз от техните предели
извиках тука, за да ви представят
фантазиите ми.

ФЕРДИНАНД

О, райски остров!
С такъв баща-вълшебник и с такава
вълшебство за съпруга бих живял
до гроба си на него!

Юнона и Церера си шепнат и заръчват нещо на Ирида.

ПРОСПЕРО

Тихо, синко!

Юнона и Церера си шептят.

Ще има още. Всяко слово може
да развали магията.

ИРИДА

Елате от реки и водопади
с венчета от папур, наяди^[9] млади,
и тук, на тез тревисти брегове,
явете се — Юнона ви зове

небето да красите и земята
в тоз час на чист оброк за обич свята!

Влизат няколко нимфи.

Жътвари, във загар от юлски пек,
вържете снопа и за празник лек,
тъй както сте, със шапките от слама,
тез нимфи завъртете в танц по двама!

*Влизат няколко жътвари в селски дрехи. Те танцуват с нимфите изящен танц. Към края му
Просперо внезапно става и заговаря.*

ПРОСПЕРО

Съвсем забравих гнъсния кроеж
на Калибан и двамата пройдохи
срещу живота ми! Почти дошъл е
мигът, във който трябваше да действат...

Към духовете.

Отлично! Стига толкоз! Да ви няма!

Духовете изчезват с неясен шум.

ФЕРДИНАНД

Какво е туй? Баща ти е обхванат
от странно раздражение!

МИРАНДА

За пръв път
го виждам тъй ужасно разгневен!

ПРОСПЕРО

Изглеждаш смаян, синко. Успокой се!

Забавата ни свърши! Тези наши
актьори бяха духове и ето,
стопиха се, разтвориха се в рядък,
безпльтен въздух; и подобно туй
видение миражно ще изчезнат,
ще се стопят надоблачните кули,
дворците пищни, храмовете горди,
да, целият тоз глобус ще изчезне
и като таз картина мимолетна
след себе си не ще остави нишка
от облаче. Направени сме ние
от сънища и сън отвед обгръща
тоз малък наш живот!... Прощавай, момко,
но нещо ме разстрои! Не обръщай
внимание на таз внезапна слабост!
Това сме ние, старците — с помътен мозък...
Вий влезте си, пък аз ще се разходя,
додето стихне странната възбуда
в главата ми.

ФЕРДИНАНД и МИРАНДА
Желаем ви покой!

Излизат.

ПРОСПЕРО
При мен, по-бърз от мисъл, Ариел!

Влиза Ариел.

АРИЕЛ
Преди да я домислиш, господарю!
Какво желаеш?

ПРОСПЕРО
Трябва да се готвим

да срещнем Калибан.

АРИЕЛ

И аз си рекох,
представяйки Церера, че ще трябва
за туй да ти припомня, но не дръзнах,
предчувствайки гнева ти.

ПРОСПЕРО

Повтори ми:
къде остави тези негодяи?

АРИЕЛ

Те бяха, господарю, тъй загреети
от виното, че въздуха сечеха,
задето бил ги лъхал във лицето,
и ритаха земята, затова, че
целувала петите им; но планът
им беше все в ума! Тогава аз
задумках своето тъпанче звънливо
и те като жребци неоседлани
взор впериха, настриха уши
и муцуни навириха нагоре,
да душат сякаш музиката. Тъй,
като телци по майчино мучене,
те пригнаха след мен през драки, шипки,
трънаци, гъсталаци и шубраци,
додето си направиха прасците
във драскотини целите. И тъй
оставих ги в жабясалото блато
край пещерата тук, до гуша в тиня
да скачат сред воня, по-силна даже
от тази на краката им!

ПРОСПЕРО

Чудесно!
Невидим остани, мой дух крилат,

и донеси от пещерата тука
купчина пъстри дрипи за примамка
на нашите крадци!

АРИЕЛ

Летя! Летя!

Излиза.

ПРОСПЕРО

Вродено зло, което по природа
не хваща възпитание! Напразно,
на вятъра положих толкоз мъки —
тъй както тялото му с възрастта
по-грозно става, нравът му и той
все повече загнива. Ала скоро
ще зареват и тримата!

Влиза отново Ариел, натоварен с пъстри и лъскави дрехи.

Добре.
Сега ги накачи по таз липа!

Той и Ариел остават, невидими.

Влизат Калибан, Стефано и Тринкуло, цели мокри.

КАЛИБАН

На пръсти, моля! Сляпата къртица
да не дочуе стъпка^[10]! Ний сме вече
до пещерата му!

СТЕФАНО

Чудовище, този твой дух, за когото казваше, че бил безобиден,
добре ни разигра!

ТРИНКУЛО

Чудовище, аз цял смърдя на конска пикня и моят нос е безкрайно възмутен от това!

СТЕФАНО

И моят също! Чуваш ли, чудовище?
Внимавай, че ако изпаднеш в немилост пред мене...

ТРИНКУЛО

...ще станеш само на чудовища!

КАЛИБАН

Не се гневи на мене, господарю!
Наградата, която те очаква,
ще заличи във тебе всеки спомен
от тази злополука. Затова
не говори високо! Вред е тихо,
като че ли е нощ.

ТРИНКУЛО

Да, но загубихме бутилките си в блатото...

СТЕФАНО

Това е не само срам и позор, чудовище, но и неизмерима загуба...

ТРИНКУЛО

Която ме прави по-нешастен, отколкото това, че се намокрихме.
И туй е все работа на твоя безобиден дух, чудовище!

СТЕФАНО

Аз моята бутилка ще си я извадя, па ако ще и до ушите да се изкалям!

КАЛИБАН

Кралю, по-тихо, моля! Туй е входът
на жилището му. Вмъкни се вътре

и щом извършиш туй добро злодейство,
тоз остров тук ще бъде твой навеки,
а Калибан, дорде е жив, ще лиже
нозете ти!

СТЕФАНО

Дай си ръката! Мислите ми почват да кръвясват.

ТРИНКУЛО

Крал Стефано! О, велики кралю и господарю! Виж какъв
дрешник виси за тебе тук!

КАЛИБАН

Не се бави, глупако! Туй са дрипи!

ТРИНКУЛО

Мълчи, чудовище! От вехтошарска стока поне разбираме! О,
велики Стефано!

СТЕФАНО

Смъкни тази мантия, Тринкуло! Кълна се в десницата си, аз ще я
имам тази мантия!

ТРИНКУЛО

Ваше величество ще я има!

КАЛИБАН

Воднянката да го издуе този
глупак с глупак! Защо сте заламтели
за тези вехтории? По-напред
убийте го, че ако се събуди,
със сърбел от главата до петите
ще ни натрие кожите, в животни
ще ни превърне той!

СТЕФАНО

Спокойно, чудовище! Мадам Липа, този жакет не е ли моят?

Смъква един жакет от дървото.

Искате ли да ми направите един поклон с този клон?

ТРИНКУЛО

То не беше поклон, а циклон — нищо не остана по нея. Нашият крал, чудовище, е крал и друг път, личи си!

СТЕФАНО

Благодаря ти за шегата. Дръж една дреха! Остроумието не ще остава без награда, додето съм крал на тази страна. „Клон-циклон“ — добре намерено! На ти още една, от мене да мине.

ТРИНКУЛО

Ти ме мина мене, но нейсе! Чудовище, съблечи и ти оня клон — не се прави, че нямаш наклонност към чуждото!

КАЛИБАН

Не искам! Губим време и той, зная,
ще ни превърне в гларуси или пък
в маймуни нискочели!

СТЕФАНО

Протегни си лапите, чудовище! Помагай да отнесем всичко това до мястото, дето е бъчвата ми, или ще те прогоня от кралството си! Хайде, мъкни това!

ТРИНКУЛО

И това!

СТЕФАНО

И това също!

Шум от ловна хайка. Влизат духове в образи на ловджийски кучета, които се нахвърлят върху тримата, насъсквани от Просперо и Ариел.

ПРОСПЕРО

Дръж, дръж, Елмаз!

АРИЕЛ

По тях, Звънливко! Ха тъй!

ПРОСПЕРО

Тиран, хапи! Фурия, дръж! Гонете!

Калибан, Стефано и Тринкуло избягват, преследвани от духовете.

Лети, кажи на грозните си братя
да им изпият ставите до сухо,
от спазми мишците да им скъсят,
да им направят кожата петниста
от щипане като на леопарди
или на рисове!

АРИЕЛ

Чуй, чуй как вият!

ПРОСПЕРО

Тъй трябва! Нека още ги погонят!
Сега са всички мои врагове
в ръцете ми и скоро ще те пусна
свободен да летиш. Но дотогава
служи ми още малко!

Излизат.

[1] *Харпия* (мит.) — Харпиите били богини на вятъра у гърците, изобразявани като птици с женски глави. Названието им е станало синоним на „зла жена“. ↑

[2] „... *Фебовият впряг*...“ (мит.) — става дума за колесницата на Аполон, бога на слънцето и изкуствата в древногръцкия пантеон. ↑

[3] *Ирида* (мит.) — гръцка богиня на дъгата. ↑

[4] *Церера* (мит.) — римска богиня, съответстваща на гръцката Деметра; покровителка на плодородието и земеделието. ↑

[5] „... *Владетелката на небето синьо...*“ (мит.) — става дума за Юнона, римска богиня на плодородието покровителка на брака; съответстваща на Хера у гърците. ↑

[6] „... *Венера с нейния хлапак...*“ (мит.) — става дума за бога на любовта — Купидон, — който бил син на Венера; той е изобразяван като момченце — често сляпо — въоръжено с лък и стрели. ↑

[7] *Плутон* (мит.) — владетел на подземното царство на мъртвите според вярванията на древните гърци. ↑

[8] *Пафос* — град на о-в Кипър, в който се намирал главният храм на Афродита (Венера). ↑

[9] *Наяди* (мит.) — речни нимфи у гърците. ↑

[10] „... *Сляпата къртица да не дочуе стъпка...*“ — израз, свързан с поверието, че къртицата притежавала много остър слух. ↑

ПЕТО ДЕЙСТВИЕ

ПЪРВА СЦЕНА

Пред пещерата на Просперо.

Влизат Просперо, загърнат с магическата си мантия, и Ариел.

ПРОСПЕРО

Кроежът ми набира вече връх.
Вълшебствата ми действат, духовете
стараят се и Времето върви
с товар олекнал. Колко е часът?

АРИЕЛ

Към шест е, господарю. По туй време
ний трябваше да свършим.

ПРОСПЕРО

Да, така е.

Тоз срок аз бях си дал, преди да вдигна
талазите на бурята. А кралят
и свитата му как са?

АРИЕЛ

Както ти

поиска те да бъдат, господарю:
заклучени от твоята магия
във липовия гъсталак, закрилящ
от вятъра дома ти. Кралят, брат му
и твоят брат все тъй ужасно буйстват,
а другите оплакват ги, обзети
от скръб и страх. Най-зле е тоз, когото
нарече ти „добрият стар Гонзало“ -
сълзите по брадата му се стичат
като наесен дъжд по сламен покрив.
Те мъчат се от твоята магия

тъй силно, че да можеш да ги видиш,
духът ти би омекнал!

ПРОСПЕРО

Тъй ли мислиш?

АРИЕЛ

Човек да бях, тъй станало би с мен.

ПРОСПЕРО

И с мене тъй ще стане. Ако теб —
дух, въздух — са способни да затрогнат
мъченията им, как аз — човекът,
възприемчив към болка като тях —
от тебе по-дълбоко да не бъда
разчувстван пред вида им? Да, макар
в живеца си засегнат да съм още
от злата им неправда спрямо мен,
ще взема аз на разума страната
срещу гнева си. Прошката е ценност,
по-рядка от разплатата. Понеже
разкаядни са, знам, оттук нататък
аз няма повече да ги наказвам
дори с едно навъсване. Пусни ги!
Магията ще счупя, ще им върна
разсъдъка и те, каквито бяха,
ще бъдат пак.

АРИЕЛ

Отивам, господарю.

Излиза.

ПРОСПЕРО

Вий, духове от хълмове, потоци,
гори и езера, и вий, които

с крачета, неоставящи следи,
Нептуна в отлив гоните, а в прилив
от него бягате; вий, леки феи,
от чийто танц подлунен по тревата
остават тези кръгове, които
овците не пасат; вий, дребни елфи,
които, щом настане полунощ,
изскачате и правите да никнат
във мрака гъбите — със ваша помощ
(макар и да сте слаби поотделно)
аз слънцето по пладне съм смрачавал,
насъсквал ветровете своеволни,
подсторвал да воюват с рев и пяна
зеленото море и свода син;
извиквал гръмотевици, разцепвал
дъба на Зевса^[1] с неговия собствен
небесен клин, разтърсвал канари,
изкоренявал борове и кедри
и правел гробове да се отварят
и будят мъртвите си. Но от своята
магична мощ аз вече се отказвам:
за сетен път чрез нея ще извикам
таз музика божествена, която
в съгласие с целта ми ще въздейства
на моите пленници, и след това
вълшебната си пръчка аз ще счупя
и скрия вдън земя, а своите книги
ще хвърля във морето, там, където
не може лот моряшки да измери
безкрайната му глъб!

Тържествена музика.

*Влизат: Ариел; подир него Алонзо — правец безумни жестове, — следван от Гонзало; след
тях: Себастиан и Антонио — в същото състояние, — следвани от Адриан и Франциско.
Всички влизат в кръга, очертан от Просперо, и се вкаменяват по вълшебство.*

ПРОСПЕРО

С мелодия тържествена — лекарство
за буйстващите мисли — аз ще влея
спокойствие във мозъка ти, врящ
без полза в твоя череп. Стой на място
по силата на чара ми!... Гонзало,
почтени старче, друже благородни,
очите ми, съчувствайки на твоите,
се пълнят със приятелски сълзи!...
Вълшебството ми бързо се разсейва
и както утрината неусетно
измества мрака нощен, тъй във тях
събудените сетива разпръсват
кълбетата от пушек, помрачили
съзнанието им... О, мой Гонзало,
спасителю мой доблестни и верни
служителю на краля си, за всичко
ще бъдеш ти добре възнаграден!...
Жестоко ти, Алонзо, се отнесе
със мен и дъщеря ми, подпомаган
от своя брат... Това сега те мъчи,
Себастиан!... А ти, мой родни братко,
кръв родна моя, който приласка
тщеславието в себе си, прокудил
роднинство и човечност; ти, ти, който;
замисляше с тогова — и затуй,
Себастиан, ти двойно се терзаеш! —
кraleубийство мерзко — и на тебе,
макар и да си изверг, аз прощавам!...
Разсъдъкът във тях приижда вече
и приливът му скоро ще залее
все още калния и тинест бряг
на мозъците им; а ни един
не ме е зърнал и не би могъл
да ме познае кой съм. Ариел,
иди във пещерата и върни се
със шапката и шпагата ми! Искам
да смъкна таз одежда и пред тях

такъв да се явя, какъвто бях —
милански княз!

Ариел излиза.

Побързай! Още малко,
и волен ще летиш.

Ариел влиза отново и пее, докато помага на Просперо да се преоблече.

АРИЕЛ

„Със пчелите смуча сок,
спя във мака сън дълбок,
сутрин мия се с млечок
и отлитам — свят широк, —
щом за есен дойде срок.

Весело време настава за мене
всичко ме среща със дъх и цъфтене!“

ПРОСПЕРО

Чудесно! Ще ми липсваш, Ариел,
но свобода все пак ще ти даря...
Добре! Добре! Тъй както си невидим,
сега литни до кораба им! Там,
във трюма му, ще свариш още спящи
моряците. Веднага събуди ги
и бързо тук докарай капитана
и боцмана! Без бавене! Лети!

АРИЕЛ

Аз въздуха пред себе си ще всмукна
и пулса ти преди да тупне дважди,
те тук ще са!

Излиза.

ГОНЗАЛО

Смърт, ужас, чудеса и страхотии
гъмжат навред! Всевишни, изведи ни
от този страшен остров!

ПРОСПЕРО

Гледай тука,
владетелю неаполски! Пред теб е
княз Просперо, когото ти прокуди
от княжеството му. За да повярваш,
че жив човек, не дух, със теб говори,
прегръщам те и от сърце приветствам
и теб, и всички тук!

АЛОНЗО

Дали си ти
човек или видение, от тези,
които напоследък си играят
със сетивата ми — това не знам,
но пулса на ръката ти усещам
от плът и кръв и щом видях те, чувствам,
постихна пристъпът ми, който бил е —
страхувам се — проява на безумство.
Но ако ти си та, това ще иска
престранна повест. Княжеството аз
възвръщам ти и моля те смирено:
прости ми злото! Ала как би могъл
да бъдеш жив и тук?

ПРОСПЕРО

Мой скъпи друже,
най-първо позволи ми да прегърна
почтената ти старост!

ГОНЗАЛО

Честна дума,

не смея да твърдя, че всичко туй
е истина!

ПРОСПЕРО

Вкусът на ястията,
с които този остров нагости ви,
ви пречи да повярвате в неща,
които са действителни. Здравейте,
приятели!

Настрани, към Себастиан и Антонио.

А върху двамца вас —
отлична благородническа двойка —
аз бих могъл да привлека гнева
на негово величество, като
ви улича в измяна, но не ми е
до приказки сега!

СЕБАСТИАН (настрани)

Самият дявол
говори със езика му!

ПРОСПЕРО

Не, не.
А колкото до теб, синьоре подъл —
когото „брат“ да назова, не мога,
защото вече туй би осквернило
устата ми, — прощавам ти за злото...
за всичките... като в замяна искам
таз власт, която — знам — и без това
си длъжен да ми върнеш.

АЛОНЗО

Ако ти
наистина си Просперо, кажи ни:

как тъй спасил си се и тук ни срещаш,
където ни изхвърлиха вълните
преди три часа само и където?
(о, колко остро ме прободете пак
това припомняне!) загубих своя
скъп Фердинанд?

ПРОСПЕРО

Съчувствам ви, кралю!

АЛОНЗО

Непоправима загуба, която
Търпението — знам — не ще успее
да издери!

ПРОСПЕРО

По-скоро вий, кралю,
не сте потърсили от него помощ —
при мъка като вашата, за мен
то беше благотворно!

АЛОНЗО

Като мойта?

ПРОСПЕРО

Да, също толкоз прясна и голяма,
при туй — уви! — без вашата възможност
за утешение, защото аз
загубих дъщеря си!

АЛОНЗО

Дъщеря си?

О, боже, колко дивна кралска двойка
те можеха да бъдат във Неапол!
За туй бих легнал в тинестото ложе,
където спи синът ми! Как, кога
загуби я?

ПРОСПЕРО

Във таз последна буря...

Но срещата ни тъй е удивила
присъстващите тук, че те не вярват
в правдивостта на своите очи
и сякаш мъчат се да глътнат разум
от въздуха. Но колкото и всички
от равновесие да сте излезли,
повярвайте, че тоз човек пред вас е
княз Просперо. Прогонен от Милано,
до този бряг, о който вий сега
разбихте се, по воля на Съдбата
аз стигнах, за да властвувам над него...
Но стига по това! Таз повест иска
разказване със дни — при първа среща
не й е мястото. И тъй, кралю,
добре дошли! Таз скромна пещера е
дворецът ми. Слугите ми са малко,
а поданици нямам въобще,
но надникнете вътре — вий, кралю,
ми върнахте Милано и за него
ще ви платя със чудо, на което
ще се зарадвате тъй, както аз
се радвам на престола си.

Разкрива Фердинанд и Миранда, които играят на шах.

МИРАНДА

Мошеничиш, мой скъпи!

ФЕРДИНАНД

Аз — със тебе?

За нищо на света!

МИРАНДА

За нищо — може,
но за двайстина кралства ще го сториш
и аз ще кажа, че играеш честно.

АЛОНЗО

Ако и туй окаже се измама
на този остров, аз ще съм загубил
на два пъти сина си!

СЕБАСТИАН

Странно чудо!

ФЕРДИНАНД

Морето знаело какво е милост —
не съм бил прав, когато го проклинах!

Коленичи.

АЛОНЗО

Благословен да бъдеш, сине мой!
Стани и разкажи ни: как спаси се
и се оказа тук?

МИРАНДА

О, чудо! Колко
красиви същества! Ах, как прекрасни
били човеците! И как щастлив си
със тях, нов свят!

ПРОСПЕРО

За тебе той е нов!

АЛОНЗО

Коя е таз девойка, със която
играеше? Най-много от три часа
е вашето познанство. Или туй е

богинята, разпръснала ни първо
и сбрала ни сега?

ФЕРДИНАНД

Не, тя е смъртна,
но волята безсмъртна на небето
дари ми я. Когато я избирах,
родителя си нямах как да питам,
а и не мислех, че родител имам.
Благослови ни! Тя е дъщеря
на този княз милански, за когото
бях чувал много, без да съм го срещал
до днешен ден. Той — Просперо — ми даде
тоз нов живот, а тя ми даде него
за нов баща!

АЛОНЗО

Пък аз ще бъда неин.
Но как ще е, баща да иска прошка
от своята дъщеря?

ПРОСПЕРО

За туй ни дума!
Не бива да товарим паметта си
със стара тягост.

ГОНЗАЛО

Досега мълчах,
защото ме задавяха сълзите!
О, богове всевишни, увенчайте
с венец благословен таз дивна двойка,
защото вие начертахте пътя,
довел ни тук!

АЛОНЗО

Да бъде тъй, Гонзало!

ГОНЗАЛО

Нима свален бе князът на Милано,
родът му за да царствува в Неапол?
Ликувайте, щастливци, и да впишем
за спомен тази наша обща радост
на вечни стълбове със златни букви!
В едничко пътешествие тук всеки
съкровище намери: Кларибела —
съпруг във Тунис; Фердинанд — съпруга,
когато беше се загубил сам;
княз Просперо, сред тоз пустинен остров —
отнетото си княжество; а всички,
да, всички ние — себе си, когато
се лутахме в заблуди!

АЛОНЗО

Млади хора,
подайте ми ръцете си и нека
във скръб до гроб живее всеки, който
не ви желае щастие!

ГОНЗАЛО

Амин!

Влиза отново Ариел, водещ смаяните Капитан и Боцман.

О, вижте, господарю, още наши!
Предрекох ли ви аз, че ако има
на сушата бесилки, тоз негодник
не ще умре в морето?... Е, ти, който
със ругатни за малко не изхвърли
зад борда милосърдието боже,
защо мълчиш? Или си ням на суша?
Какви са твоите вести?

БОЦМАНЪТ

Най-добрата
е таз, че кралят ни е здрав и читав
и свитата му — също! Втора вест —
добра и тя — е тази, господа,
че корабът ни, който, има-няма
три часа, ний видяхме на трески,
танцува невредим върху вълните
тъй както бе, когато първи път
бе спуснат във водата!

АРИЕЛ (*настрани, към Просперо*)
Всичко туй
е моя работа!

ПРОСПЕРО (*настрани, към Ариел*)
И то отлична,
мой пъргав дух!

АЛОНЗО
Това е свръхприродно!
Събитията стават все по-странни!
Кажи да чуем: как дойдохте тук?

БОЦМАНЪТ
Да бях уверен, че не спя, кралю,
щях вече някак да съм се опитал
да го направя! Във мъртвешки сън,
навреш в трюма (как, не зная) спяхме,
когато ни събуди гръмка врява
от шумове и звуци — рев, пищене,
дрънчене на вериги, крясък, вой
и още много други, всички страшни!
Изскочихме на въздух и видяхме
и себе си със дрехи в пълен ред,
и славния ни горд и весел кораб
тъй стегнат и красив, че капитанът
от радост заподскача! Ала нещо

ни раздели от другите и в миг,
като насън, пренесе ни дотука,
замаяни!

АРИЕЛ (*настрани, към Просперо*)
Добре ли съм работил?

ПРОСПЕРО (*настрани, към Ариел*)
Безупречно! След малко ще те пусна
на свобода!

АЛОНЗО
В по-странен лабиринт
не е попадал смъртен! Туй е ребус,
необясним с естествени причини!
Оракул тука трябва да се викне
във помощ на разсъдъка!

ПРОСПЕРО
Кралю,
не си мъчете мозъка напразно
над тези странности! При първа сгода —
и много скоро — ще ви разясня
(и то така, че те ще ви се видят
напълно вероятни) чудесата,
които ви замайват. Дотогава
бъдете радостен и се отдайте
на ведрия завършек!

Настрани, към Ариел.

Ариел,
освободи от чара и докарай
онези двамата и Калибан!

Ариел излиза.

От свитата ви липсват, господарю,
двамина, за които сте забравил.

Влиза отново Ариел, водач Каяибан, Стефано и Тринкуло, облечени в откраднатите дрехи.

СТЕФАНО

Всяка коза на чужд крак! Защото случайността е всичко!
Coraggio^[2], чудовище, coraggio!

ТРИНКУЛО

Ако не ме лъжат тези от двете страни на носа ми, това е
прекрасно зрелище!

КАЛИБАН

О, Сетевос, наистина това са
красиви духове! И колко хубав
е моят господар! Но ме е страх,
че той ще ме накаже.

СЕБАСТИАН

Ха-ха-ха!

Антонио, я вижте тук дали са
за продан тез създания?

АНТОНИО

Навярно.

Едното е направо риба, тъй че
ще може да се купи.

ПРОСПЕРО

Вижте само

в какво са се облекли и кажете
дали са честни хора! Този урод
е син на вещица, и то тъй страшна,
че караше с властта си над луната

морето да се вдига и да спада
по нейна воля. Тези ме обраха
и заедно със тоя полудявол
(защото Велзевул^[3] му е баща)
скроили бяха план да ме убият.
Те ваши са, кралю, а мое — туй
изчадие на мрака.

КАЛИБАН

Олеле!

До смърт ще ме нащипят, аз си знаех!

АЛОНЗО

Я, Стефано! Това е моят вечно
нетрезвен виночерпец!

СЕБАСТИАН

И сега

не ми се вижда трезвен. Но отде е
намерил вино?

АЛОНЗО

Тринкуло, и той,
се люшка здраво. Где ли са открили
магическия еликсир, от който
са светнали така?... А? Как попадна
във тази каша?

ТРИНКУЛО

То ако беше каша, пак добре, ами беше каца със саламура! Така
ме насолеха, откак се видяхме за последен път, че мога да изтрая цяло
лято. Не ме е страх вече от мухите.

СЕБАСТИАН

Ти как се чувстваш, Стефано?

СТЕФАНО

Не ме докосвайте! Целият съм един „Стефано-о-о“!

ПРОСПЕРО

Май щеше крал да ставаш на тоз остров?

СТЕФАНО

Много схванат крал щях да бъда тогава!

АЛОНЗО

Такъв човеко-звяр за пръв път виждам!

ПРОСПЕРО

И колкото е грозен външно, толкова
е и по нрав... Върви във пещерата!
Води си и събратята и ако
желаете да бъдете простени,
добре я разтребете!

КАЛИБАН

Господарю,
ще го направя и от днес нататък
ще търся просветление! Какво
магаре тройно бил съм, да се кланям
на тоз пияница, за бог да взимам
един такъв глупак!

ПРОСПЕРО

Върви! Върви!

АЛОНЗО

А вий върнете тези вещи, гдето
сте ги намерили!

СЕБАСТИАН

Или по-скоро
откраднали!

Калибан, Стефано и Тринкуло излизат.

ПРОСПЕРО

Кралю, поканвам вас и вашта свита
в туй скромно жилище, в което
нощта за вас ще мине — вярвам — бързо,
защото част от нея ще запълня
със разказа за всичко преживяно
от мен на този остров. А пък утре
ще се качим на кораба ви, с който
в Неапол ще се върнем, гдето скоро,
надявам се, ще мога да присъствам
на радостните тържества по повод
венчавката на нашите чеда.
След туй ще се оттегля във Милано,
където всяка трета моя мисъл
ще бъде за смъртта.

АЛОНЗО

Нетърпелив съм
да чуя новостта ти. Тя ще грабне
слуха ни, знам.

ПРОСПЕРО

Ще ви разкажа всичко
и обещавам ви за утре сутрин
море безбурно и попътен вятър,
с чиято помощ бързо ще застигнем
останалите кораби от флота.

Настрани, към Ариел.

Стори и туй, мой леки Ариел,
и волен литвай в своята стихия!
На добър час!... Последвайте ме, моля

[1] „... дъба на Зевса...“ (мит.) — дъбът се считал в древността за дърво на върховния бог. ↑

[2] *Coraggio* (итал.) — смелост. ↑

[3] *Велзевул* — едно от прозвищата на Дявола. ↑

ЕПИЛОГ

ПРОСПЕРО

Без чарове и без магия
сега на себе си самия
съм предоставен и от вас
зависи вече дали аз
затворник ще остана тука,
или ще плавам към сполука.
Но както, с трон сдобил се пак,
сам аз простих на своя враг,
вий, зрители, със кобно слово
не ми присъждайте сурово
изгнание на остров пуст,
а със ветреца многоуст
на своята хвала крилата
за път издуйте ми платната
и с весел, идещ от сърце,
мил плясък на криле-ръце,
ме изпратете във морето
на дълго плаване, с което
целя едно: чрез труд и плам
забава да доставям вам.
Над духове не властвам вече,
вълшебствата ми са далече
и зло ще съм, освен ако
със снизходително око
погледнете на моите грешки.
Те — знайно е — са дял човешки
и аз завършвам затова
със тез молитвени слова:
Вий, милост чакащи от бога,
не ме съдете с мярка строга!

Излиза.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.